

שמות פרק טז

(ד) ויאמר יקִנֹק אֶל מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקִטוֹ דָּבַר יוֹם בַּיּוֹמוֹ לִמְעַן אֲנֹסְנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא :
 (ה) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְיָאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵהוּ עַל אֲשֶׁר יִלְקֹטוּ יוֹם יוֹם : o
 (כב) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לְקִטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵהוּ שְׁנֵי הַעֲמֹר לְאֶחָד וַיִּבְיָאוּ כָּל נִשְׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה : (כג) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יִקְנֹק שֶׁבִתּוֹן שֶׁבֶת קִדָּשׁ לִיקְנֹק מִחַר אֶת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אִפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר תִּבְשְׁלוּ בְשֻׁלוֹ וְאֶת כָּל הָעֵדָף הַנִּיחֹ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד הַבֶּקֶר :
 (כד) וַיִּנְיחוּ אֹתוֹ עַד הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא הִיָּתֵה בּוֹ : (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי שֶׁבֶת הַיּוֹם לִיקְנֹק הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֵהוּ בַשָּׂדֶה : (כו) שְׁשֵׁת יָמִים תִּלְקֹטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבֶת לֹא יִהְיֶה בּוֹ : (כז) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעָם לְלִקֹּט וְלֹא מֵצְאוּ : o (כח) וַיֹּאמֶר יִקְנֹק אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרַתִי : (כט) רֹאוּ כִּי יִקְנֹק נִתַּן לָכֶם הַשֶּׁבֶת עַל כֵּן הוּא נִתַּן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחֲתָיו אֶל יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי : (ל) וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי :

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויסע פרשה ב ומכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק טז

והיה ביום הששי והכינו, מכאן שמערב אדם מערב שבת לשבת: והיה משנה, לחם משונה אתה אומר לחם משונה הוא או אינו אלא לחם כפול כשהוא אומר שני העמר לאחד הרי לחם כפול אמור הא מה ת"ל והיה משנה לחם שהוא משונה כיצד בכל יום היה בו עומר א' ובשבת ב' עמרים בכל יום היה ריחו נודף ובשבת יותר בכל יום היה מצולהב כזהב ובשבת יותר

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויסע פרשה ד

ששת ימים תלקטוהו, ר' יהושע אומר למדנו שאין יורד בשבת ביום טוב מנין ת"ל שבת לא יהיה בו. ר' אלעזר המודעי אומר למדנו שאינו יורד בשבת ביום טוב מנין ת"ל לא יהיה בו ביום הכפורים מנין ת"ל שבת לא יהיה בו:

ילקוט שמעוני תורה פרשת בשלח רמז רסא

ראו כי ה' נתן לכם (את) השבת [ט"ז, כ"ט] ראו מרגליתא דיהבית לכוון לחם יומים, כל עסקה של שבת כפול, עומר כפול שני העומר לאחד, קרבנם כפול וביום השבת שני כבשים, ענשה כפול מחלליה מות יומת, שכרה כפול וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכובד, אזהרתה כפול זכור ושומר, מזמורה כפול מזמור שיר ליום השבת, על כן הוא נותן לכם וגו' [ט"ז, כ"ט] זה הוא שהיה רבי יהושע אומר זה הוא הלחם כפול שנאמר שני העומר לאחד [ט"ז, כ"ב],

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת בשלח פרק טז סימן כט ומדרש תהלים צב א

לחם יומים. כל עסקי שבת כפולים, לחם יומים, שבת וינפש (שמות לא יז), שבתון שבת קדש (שם טז כג), לחם משנה (שם שם כב), מזמור שיר ליום השבת (תהלים צב א), מחלליה מות יומת (שמות לא יד), אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע (ישעיה נב ב):

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת בראשית פרק ב סימן ג

ג ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו. מה סיפר משה רבינו לישראל כי הקדוש ברוך הוא בירך וקידש זה היום, כי בימי משה נהיה שבירך ויקדש את השבת. וכן אמר רבי ישמעאל ברכו במן בלחם משנה, וקידשו במן, דכתיב ויום השביעי שבת לא יהיה בו (שמות יו כו), וכל כך למה נהיה כי בו שבת במעשה בראשית מכל מלאכתו:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיז עמוד ב וברכות דף לט עמוד ב

אמר רב חסדא: לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר +שמות טז+ והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו - לאלתר. אמר רבי אבא: בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות, דכתיב לחם משנה. אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרת' ובצוע חדא, אמר: לקטו כתיב. רבי זירא הוה בצע אכולה שירותיה. אמר ליה רבינא לרב אשי: והא מיחזי כרעבתנותא! - אמר ליה: כיון דכל יומא לא עביד, והאידינא הוא דקעביד - לא מיחזי כרעבתנותא. רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא - שרו עילויה, אמר: הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה - ליתעביד בה מצוה אחרינא.

רש"י מסכת שבת דף קיז עמוד ב

לבצוע - ברכת המוציא. נקיט תרת' - אוחזן בידו. לקטו כתיב - דמשמע אחיזה, אבל בציעה לא כתיב משנה. בצע לכוליה שירותיה - פרוסה גדולה, ודי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת, ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה.

ספר החילוקים בין בני מזרח ומערב סימן כא

א"מ בוצעין על ב' ככרות בשבת, שהן דורשין: לחם משנה ובני א"י אין בוצעין אלא על ככר אחד, שלא להכניס כבוד ערב שבת בשבת.

שאלות דרב אחאי פרשת בראשית שאלתא א

ראו כי יי' נתן לכם את השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים כתיב הכא יומים וכתוב התם לחם משנה שהיה משונה בטעם ובמראה וכן את מוצא כל תבשילין שמתבשילין בשבת טעמן טעם אחר הוי לחם משנה וכן לחם יומים כפלים וכן את מוצא כל עוסקה של שבת כפול אזהרותיה כפולות שנאמר זכור את יום השבת לקדשו וכת' שמור את יום השבת לקדשו עונשה כפולה שנאמר מחלליה מות יומת מזמורתיה כפולות שנאמר מזמור שיר ליום השבת שכרה כפולה שנאמר לחם יומים

תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) או"ח קנט (וסדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר שבתות וסדר פסח ותשובות הגאונים החדשות עמנואל (אופק) יט וקלו)

* ושאלו מקמי רב נטרונאי: ביום טוב צריכין לבצוע על שתי ככרות, או לא.

והתיב הכי: היו יודעים שצריכין אנו לבצוע על שתי ככרות ביום טוב כדרך שצריכין אנו לבצוע בשבת. מה טעם, מפני שבשבת עצמה לא נתחייבו ישראל לבצוע על שתי ככרות אלא משום מן, שכיון שלא ירד {מן} בשבת הוזהרו ישראל ללקוט לחם משנה, ואמר רבי אבא (שבת קיז סע"ב) חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת וכו', ובימים טובים נמי, כיון שלא ירד מן (ביום טוב) [כשבת], חייבין אנו לבצוע על שתי ככרות כשבת.

ומנין שלא ירד מן בימים טובים, שכך שנו חכמים (מכילתא ויסע) ששת ימים תלקטוהו, ר' יהושע אומר: למדנו (שאינו) [שלא היה] יורד {מן} בשבת, ביום טוב מנין, תלמוד לומר שבת לא יהיה בו. ר' אלעזר המודעי אומר: למדנו (שאינו) [שלא היה] יורד {מן} בשבת, ביום טוב מנין, תלמוד לומר לא יהיה בו, ביום הכפורים מנין, תלמוד לומר שבת לא יהיה בו.

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן רכב

רב שרירא ז"ל: אנשי מזרח בוצעין על שתי ככרות בשבת משום לחם משנה אנשי א"י אין בוצעין אלא על אחת שלא להכניס כבוד ע"ש בשבת והלכ' רווחת היא בכל מקום שאין בוצעין בשבת ובימים טובים אלא על שתי ככרות ובליל פסח על אחת וחצי והן כמו שתי ככרות משום לחם עוני שהיא החצית וביום אסור דקי"ל הוא לחם עוני בזמן אכילת הפסח ופסח אינו נאכל אלא בלילה וכתוב תאכל עליו מצות לחם עוני על הפסח לחם עוני והוא בלילה שאני ביום דלא צריך פסח ולא צריך לחם עוני:

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן קמח

וששאלתם אמ"ר יוסי יהא חלקי עם אוכלי ג' סעודות בשבת והואיל וג' סעודות מצוה רבה היא מכל הני אנפי דפרשינן צריך איניש למזהר בהו ולא ליפשע מלמעבדינהו מיהו אצטריכי' לפרושי דנהגי בהו עלמא בתרי אנפי איכא מאן דנהגי למעבדינהו זה לאחר זה כגון שיש לאדם ב' תבשילין או כפוס מאי דאית ליה ומקרבי תכא ומשו ידייהו ומקדש על הכוס בפ"ה בקול והיינו קדושא רבא ושרי המוציא אתרתי ריפתי כדפרשית דנקיט תרתי ובצע חדא ואכיל מאי דבעי ומשי ידיה ופורש מפה ומברך ב"המז והדר משי ידיה ולא נהוג כל"ע לקדושי בפ"ה הג על הכוס כדקדמיתא אלא משו ידייהו ובצע אתרתי ריפתא כל עידן דאכיל בשבתא ואפי' מכמה זמני ומייתי מן מאכל דאית ליה ואכיל מאי דבעי והדר בריך ברכת המזון ומסלקי תכא. ואית דנהוג למעבדינהי כל חדא באנפי עצמה חדא בלילה וחדא בצפרא וחדא במנחה והיינו עיקר ג' סעודות ובהכי נפיק... והני דנהוג למעבד תרתי סעודתא דיממא על חדא תכא אמרי לך ודאי מצוה מן המובחר למעבד בשחרית ובמנחה מיהו שאר עמא דלא שכיח להו ולא אפשר להו לתקוני מאכל לתרי זמני לשחרית ולמנחה כי היכי דלא ליפשעו במצות ג' סעודות שרינן להו משום כבוד שבת להפסיד אכילתן ולברך ברכות על המזון באמצע ואף על גב דדעתיהו למיכל טפי דהני ברכות לאו לבטלה אינון אלא לקיומי ג' סעודות שצונו המקום מברכי' להו וכדאשכחין דשרו רבנן בערב שבת אם היה אוכל ושותה וקדש עליו היום שפורש מפה ומקדש ואח"כ שרי המוציא וגמר לסעודתיה ומברך ב"המז והני אמרי לך לא דמי התם אף על גב דשרו רבנן לפרוש מפה ולקדש ולחזור להמוציא לא שרו לברך ברכת המזון אא"כ גמרו סעודתיהו אבל הכא דלא גמרו סעודתיהו ותכא קמיה איניש ותבשילי היכי שרי להפסיק ולברך ולחזור ולברך אי משום ג' סעודות אפשר לקיומינהו במנחה וכ"ש דעיקר המצוה במנחה הילכך לא אפשר תרתי דיממא למיהו אלא חדא בשחרית וחדא במנחה והכי מסתברא לן וזהו יסוד מצוה ומיהו נהוג עלמא למעבדינהו אחדא תכא שלא כהלכה וממאי דגרסינן גבי י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון ב' סעודות כדי לאכול עד ד' שעות דמשמע מינה דסעודה ג' במנחה היא. ע"כ הרב ברג'לוני ז"ל.

ספר העיתים סימן קנז ומחזור ויטרי סימן קיא וסידור רש"י סימן תצא

ולאחר שמקדש על הכוס על השלחן נוטל ידיו ומברך על נטילת ידים. וחייב לבצוע על שתי ככרות בשבת ומברך המוציא דגרסינן בפרק כיצד מברכין אמר ר' אבא חייב לבצוע על שתי ככרות בשבת שנא' לקטו לחם משנה ואמר רב אשי חזינא לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא, נקיט תרתי דכתיב לקטו לחם משנה ובצע חדא דלא ליתחזי כרעבתנותא, ר' אמי ור' אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא דשבתא מברכי עלה המוציא הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה נעביד ביה מצוה אחריתא...

רי"ף מסכת פסחים דף כה עמוד ב

אמר שמואל לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה תניא נמי הכי לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה ד"א לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה [דף קט"ז ע"א] אף כן בפרוסה ד"א לחם עוני מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כן הוא מסיק ואשתו אופה הילכך בפסח מברכין על חדא ופרוסה אבל בשאר ימים טובים בצעין על תרתין ריפאתא שלמאתא כשבת דא"ר אבא [ברכות ל"ט ע"ב] חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלמות בשבת מ"ט לקטו לחם משנה כתיב ופירשו רבנן דבימים טובים נמי בעינן לבצוע על שתי ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת זוגי וזוגי ובימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית בערב ימים טובים זוגי זוגי כמו דהוה נחית בערבי שבתות הילכך בעינן למיבצע ביום טוב על תרתין ריפאתא שלמאתא כדמחייבין בשבת ובפסח אתא לחם עוני וגרעא לפלגא דחדא הילכך בצעין אחדא ופלגא וכד בצע מנח לה לפרוסה בגוה דשלמתא ובצע דאמר רב פפא [ברכות ל"ט ע"ב] הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובצוע מאי טעמא לחם עוני כתיב ביה:

מחזור ויטרי סימן קנה

ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו. פי' הקונטרס ברכו במן לכופלו בששי לחם משנה וקידשו במן שלא היה יורד בו: יש תימ' שהיה גם ביום טוב לא היה יורד המן. דאמרי' שבת לא יהיה בו. לרבות יום הכיפורים וימים טובים. ומצאתי בב"ר. ויברך אלהים את יום השביעי. במה ברכו שאין נר של שבת כבה מהרה כשם שכבה בחול. ויקדש אותו. במה קידשו תני ר' בשם ר' נתן קדשו בברכה. מיכן אמרו מקדשו על הכוס בכניסתו. ר' אלעזר בנו של ר' יוסף או' קדשו בנר ובי היה מעשה. פעם אחת הדלקתי נר לשבת והיה דולק והולך עד מוצאי שבת. ולמוצאי שבת מצאתי אותו מלא שמן ולא חסר כלום:

מחזור ויטרי סימן קצא

ותצוינו להקריב מוסף שבת כראוי. לכופלו. א' הק' שבת קורבנותיו כפוליים שד' כבשיים קריבין ב' לתמידין וב' למוספין. ובכל יום אין אלא ב' וכל מעשיו כפולים. שתי נשמות. לחם משנה:

מחזור ויטרי סדר הלכות שבת (עמ' 121-142) סימן מד

וצריך שני מפות על השלחן והפת סדורה בינתיים מערב שבת ולאחר קידוש יסיר המפה. ועתה נראה שהסעודה באה לכבוד שבת. והיינו דאמרי' פורס מפה ומקדש. ואחרי' יסירנה ויסעוד. וכן למחר בבקר יפרוס שתי מפות זכר למדבר. מן היה טל תחתיו ועליו. וצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות בליל שבת. וכן למחרתו. זכר ללחם משנה. וצריך לאחוז השני ככרות בשעה שבוצע.

ראב"ן פסחים

בחלוקת בני בבל ובני א"י מצאתי. אנשי בבל בוצעין על ב' ככרות בשבת שלימות לקיים לחם משנה, אנשי א"י על אחת שלימה שלא להכניס של ערב שבת בשבת פירוש כי לחם משנה א' לשבת ואחד לע"ש. אנשי בבל כשחל פסח בשבת מניח פרוסה בין שתי השלימות ובחול על אחת ובוצע מן הפרוסה ומברכין עליה המוציא ועל אכילת מצה, אנשי א"י בין בחול בין בשבת מניח פרוסה על (השלימות) [השלימה] ובוצע על הפרוסה ובוצע אפרוסה המוציא לחם מן הארץ ולא אכיל עד שיקח המצה שנייה ויברך על אכילת מצה ויאכלם ביחד מזו כזית ומזו כזית אבל פחות לא...

רמב"ם הלכות שבת פרק ל

הלכה ט

חייב אדם ו לאכול שלש ז סעודות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת ח במנחה, וצריך להזהר בשלש סעודות אלו שלא יפחות מהן כלל, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה סועד שלש סעודות, ואם היה חולה מרוב האכילה או שהיה מתענה תמיד פטור משלש סעודות, וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ט ולבצוע על שתי ככרות, וכן בימים טובים. הגהות מיימוניות הלכות שבת פרק ל הלכה ט

[ו] כתב ר"מ בכל מילי לא נפיק אינש ידי חובתו בסעודת שבת כי אם בנהמא דאמרינן פ' ג' שאכלו טעה ולא הזכיר של ר"ח בברכת המזון אין מחזירין אותו ומפרש בגמרא אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל שבת ויו"ט דלא סגי דלא אכל מחזירין אותו פי' דלא סגי דלא אכיל מידי דמחייבי עליה ברכת המזון וטעמא דהוא קרא דמפיק מיניה שלש סעודות קאי אלחם דכתיב הוא הלחם אשר נתן ה' לכם ע"כ. וכן כתבו התוספות פרק הישן אהיה דאם השלים במיני תרגימא ואפילו אי הוי אמרינן דנפיק במיני תרגימא מ"מ בפירי לא נפיק אלא בדבר שהוא מה' מינין כדמשמע בתוספות כדתיניא הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עלייהו בורא מיני מזונות ע"כ וכן פסק בס"ה וכן מהר"ם. ובצוע על שני ככרות ודלא כאשר כתבו בתוספות בפרק בתרא דיומא בשם רבינו שלמה ורבינו יעקב דאם השלים במיני תרגימא בסעודה שלישית יצא. ומצאתי בתשובה דהמפסיק על שלחנו ומברך ברכת המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו ידי שלש סעודות כדמשמע דזמנם ערבית שחרית ומנחה ע"כ:

[ח] וכן מצאתי בשם רבינו תם דאין לקיים שלש סעודות אלא כסדר הזה אבל מי שאכל שלש סעודות קודם מנחה לא קיים מצותה כדמשמע פרק כל כתבי גבי הדחת כלים. ועיין בהלכות חמץ פ"ג בהלכה שלישית ע"כ:
[ט] לבצוע על שני ככרות גם בסעודה שלישית וכן מצאתי בהלכות תשעה באב של ה"ר אלעזר ב"ר יב"ק בשם ר"י ובשם ה"ר יקותיאל בר משה ע"ש ודו"ק וכן נהג מהר"ם וקרא ותלמודא משמע הכי קרא דמג' היום דכתיב בקרא ילפינן שלש סעודות ולא מצינו חלוק ביניהם ותלמוד דהכי איתא בפרק כל כתבי אמר רבי אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שני ככרות הרי לא הזכיר שם אחת מן הסעודות ולא שתים מהן אלא אמר בשבת דמשמע כל סעודות שבת וטעמא אמר משום לחם משנה. ואל תשיבי מן הקידוש שבו שיש חלוק בין הסעודות דלא דמי כלל דקידוש ילפינן בפ' ע"פ מזכור את יום השבת אחד ביום ואחד בלילה ע"כ:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ז

הלכה ג

אין הבצוע רשאי לבצוע א עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד אלא אם כן נתכוונו לאכול פת הרבה, ואינו בוצע לא פרוסה קטנה מפני שהוא נראה כצר עין ולא פרוסה גדולה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתן, ב ובשבת יש לו לבצוע פרוסה גדולה, ואינו בוצע אלא ממקום ג שנתבשל יפה יפה.

הלכה ד

מצוה מן המובחר לבצוע ככר שלימה, ד אם היתה שם שלימה של שעורים ופרוסה של חטים מניח שלימה בתוך פרוסה ובצוע משתייהן כדי שיבצע מחטים ומשלימה, בשבתות ובימים טובים חייב לבצוע על שתי ככרות נוטל שתייהן בידו ה ובצוע אחת מהן.

ספר הישר (חלק התשובות) סימן ע

ד. (בענין שלש סעודות). מההיא דמצילין לא הבאתי ראייה כי אם מהאי דהשלים במיני תרגימא. ואף על גב דפירי לא בעי סכה, סעודה להשלים י"ד סעודות חשיבי, דלא גרע ממטייל בסכה דטיוול לא בעי סכה מ"מ מצוה קעביד, ה"נ אף על גב דפירי לא בעי סכה מ"מ מצוה קעביד. תדע דלר' אליעזר הוי השלמה **ודבר פשוט הוא בכליה תלמודא סתם שלש סעודות בפת** אבל הבא להשלים במיני תרגימא יצא **ונשים אם חייבות, נראה דאף הם היו באותו הנס דמן לחם משנה היה לכלם. וכן חייבות לבצוע על שתי ככרות** ¹⁵ **ועוד דמ' עשה דרבנן שוה בכל** ¹⁶

15 הובא במרדכי פ' כל כתבי ע"כ. ספר המנהיג הלכות שבת עמוד קפא.
16 זה הטעם האחרון לא הובא שם ולא בשום פוסק. והדעה הזאת דגבי מצוה דרבנן נשים חייבות אף שהיא זמן גרמא היא ג"כ דעת רש"י בברכות דף כ' ע"ב ד"ה וחיבין בתפלה. ועיי"ש בתוס' ד"ה בתפלה שחולק על זה. ועיי' בצ"ח שם. ותמיה לי שלא הזכירו לא דברי רש"י ולא דברי ר"ת בפוסקים ואדרבה הביא הב"י דעת א"ח בה' שבת סימן רצ"ו דנשים פטורות מהבדלה משום שהיא רק מצוה דרבנן. ואולי יש לומר שבעל א"ח ס"ל ג"כ כדעת התוס' שגם במצוה דרבנן נשים פטורות אם היא מ"ע שהזמן גרמא. ומטעם זה פוסק ג"כ הנשים ממצות ההבדלה. והא דתלה טעמו לפטור הנשים מהבדלה מפני שהיא מדרבנן הוא מפני שס"ל כדעת הר"ן בפ' כל כתבי שכל מעשי שבת איש ואשה שוין כדיליפין זכור ושומר את שישנו בשמירה ישנו בזכירה עיין שם. וע"ז קאמר שההיקש הזה שייך דוקא במצות עשה דאורייתא אבל לא דרבנן, כי בדרבנן אהדרין לכלל דכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות. אכן לפי דעת רש"י ור"ת דלית להו ההיא כלל דמעשה"ג נשים פטורות גבי מצוה דרבנן תמיה לי הא דאמרינן גבי חנוכה שבת דף כ"ג ע"א, גבי מגילה מגילה דף ד' ע"א וגבי ארבע כוסות פסחים דף ק"ח ע"א דנשים חייבות משום דאף הן היו באותו נס ל"ל האי טעמא תיפוק ליה משום דהוי מצוה דרבנן וצ"ע.

תוספות מסכת ביצה דף ב עמוד ב

והיה ביום הששי וגו' - פרש"י וע"כ בא לאשמעינן דאפילו הכנה בידי שמים ביצה אסורה דאי משום הכנה בידי אדם כלומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום הא בהדיא כתיב את אשר תאפו אפוא אלא הזמנה בפה קאמר ואין י"ט מכין לשבת כו' ואין שבת מכין לי"ט מכ"ש דכיון דאין י"ט מכין לשבת כ"ש דאין שבת מכין לי"ט והקשה רש"י אם כן ביצה שנולדה באחד בשבת או לאחר י"ט תתסר מכ"ש דשבת וי"ט לא מכינין אהדי כ"ש דלא מכינין אחול ותירץ דלגבי סעודת חול לא צריך הכנה דאין סעודת חול חשובה אך תימה הואיל והכנה דאורייתא היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת וכ"ת ע"י ערובי תבשילין וכי אתי תקנתא דרבנן וליעקר הכנה דאורייתא ונראה ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה דאית ליה הואיל ואי מקלעי אורחין חזי ליה השתא נמי חזי ליה ואפילו לדין נחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא (ולאפות ולבשל תקוני מלתא בעלמא) **תימה דכאן משמע שהמן לא היה יורד בי"ט כדפי' רש"י הששי הראוי להכנה וזה בחול והא אמר ויברך ויקדש ברכו במן וקדשו במן שבשבת לא היה יורד מן אבל בי"ט היה יורד וי"ל דמדרשים חלוקין כדאיתא במדרש (מכילתא פ' בשלח) שבת לא יהיה (שמות טז) לרבות יום הכפורים לא יהיה בו לרבות י"ט שלא היה יורד בהן מן ועי"ל דאפי' היה יורד בי"ט מ"מ בי"ט שחל להיות בע"ש לא היה יורד מדכתיב קרא בו ביום הששי ולא כתיב ששי משמע הששי המיוחד שהוא ראוי להכנה ולא בששי שהוא יום טוב.**

ספר המנהיג הלכות שבת עמוד קפד

אומ' אני שבסעודה שלישית שלשבת אין צריך לבצוע על שתי ככרות, דכתי' (והיה) [ויהי] ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד ומן העומר היה עושה כל אחד שתי סעודות א' בבוקר וא' בערב, הרי ארבע ככרות בבוקר בששי והיה אוכל אחד מהן נשארו ג' ככרות בליל שבת בוצע אחת ואוכלה נשתיירו שנים בשבת, בשחרית בוצע אחת ואוכלה נשארה אחת למנחה הרי לך שאין במנחה לחם במשנה. אב"ן.

פירושי סידור התפילה לרוקח [פון] סדר קידוש ליל שבת עמוד תפא

כל איש ישראל צריך להסדיר שולחנו לקראת שבת המלכה כדאמרינן במסכת שבת בפרק כל כתבי הקודש¹ א"ר אלעזר לעולם יסדיר אדם שולחנו אף על פי שאינו (ראוי) צריך אלא לכזית. וצריך להשים מפה על השולחן וב' לחמים על המפה ומפה על הלחם, כדי שיהו ב' לחמים בין המפות כמו המן שניתן בין הטל והיה לחם משנה². וכל מעשה שבת כפול³, לחם משנה⁴, אזהרותיו כפולות זכור ושומר, עונשה כפולה מחלליה מות יומת, מזמרותיה כפולות מזמור שיר ליום השבת, שכרה כפול לחם יומים⁵.

ראבי"ה חלק א - מסכת שבת סימן קצט

ונראה לי דנהגו בשתי נרות, שאחת היא לאכול לאורה ואין היכר כי אם בשתים, כדאמרינן גבי נר חנוכה בשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו אמר רב וצריך נר אחרת להשתמש לאורה, ואמרינן נמי התם הרואה אומר לצורכו הוא דאדלקה, להשתמש לאורה. **ותו יש לומר חד כנגד זכור וחד כנגד שמור**, כדאמרינן <בפרק במה מדליקין> חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני דאסא וכו' ות[יסגי] לך בחד חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. **ולולי שמצאו בה חכמים טעם אחר] בשתי ככרות בשבת בפסוק, משום [דכתיב] לחם משנה +שמות ט"ז ב'+, הוּו מפרשי לה נמי מהאי טעמא**. ולפי זה אין להוסיף נר שלישי, ואם צריך לו ירחיקנו להכירא, כמו נר חנוכה:

ספר שבולי הלקט ענין שבת סימן צג

דין שלש סעודות בשבת

וצריך אדם להזהר בשלש סעודות. דתניא כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש ר' חידקא אמר ארבע והלכתא כרבנן ואמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצל מג' פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמות גוג ומגוג דבכולהו הני כתיב יום. ובסעודת שבת כתיב ג' יום כדכתיב אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה. ואמר ר' יוסי יהי חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת **וכתב אחי ר' בנימין נר"ו דבסעודה שניה ליכא קפידיא לבצוע על שתי ככרות דמהיכא ילפינין לה מדכתיב לקטו לחם משנה שני העומר לאחד כיון שאכלו אכילת שחרית לא היה להם בצהרים לחם משנה והמקפיד בזה שכרו אתו ופעולתו לפניו. ועוד כתב דנראה לו שאין צריך לקדש**

בסעודה שנייה על הכוס שהרי כבר קידש בשחרית ואם תאמר גם בשחרית לא יקדש שהרי כבר קידש מבערב אינו דומה לפי שבערב צריכין לקדש כדאמרין זכרהו על היין בכניסתו ובסעודת שחרית נמי הא אמרינן אין לי אלא בלילה ביום מניין ת"ל את יום וכיון שקידש פעם אחת בשחרית למה יקדש עוד בצהרים והראיה על זה דגרסינן בירושלמי רב אחא ורב אבהו בשם ר' יוסי ב"ר חנינא אמרו שאסור להתענות עד שש שעות בשבת אמר ר' יוסי בר בון מתני היא קודם חצות לא ישלימו עד כדון צפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה הא למדת שאחר שש שעות כבר נקדש היום מאליו כל שכן שהרי כבר קידש פעם אחת בשחרית ולמה יקדש עוד והרי כבר עבר רובו של יום ואין לדמותו למי שטעה ולא קידש קדוש היום מבערב שחוזר ומקדש דזה שטעה לא קידש כלל וכדי שלא תשתכח תורת קידוש **וכן נהגו קדמוניו ז"ל ומורי הר"ר מאיר זצ"ל היה מקדש גם בסעודה שנייה אבל לא שמעתי טעם מפיו: ובחילוק שלש סעודות נחלקו הגאונים זצ"ל יש מהן אומר שאין מקדימין סעודת צהרים לאכלה קודם ארבע שעות.** ומביאין ראיה מהא דתנן ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשירין מזון שתי סעודות ואם איתא דיכול לאכלה קודם ארבע שעות הוי ליה למיתני מזון שלש סעודות. והיראים ז"ל פי' הא דתני שתי סעודות פי' שתי שביעות ואותן שתי שביעות יחלק לשלש סעודות. וזה סברתו להודיע שאין מכאן ראיה שסעודה שלישית שאכלה קודם ד' שעות לא יצא וכן נראה בעיני שאין זו ראיה להוכיח **מכאן שאין להקדים סעודת הצהרים קודם ד' שעות** דהא דתני שתי סעודות ולא תני שלש סעודות משום שהוא יכול להשלים סעודה אחרונה במיני תרגימא ולהכי פסיק ותני ב' סעודות דאורחא דמילתא קתני ובין הקדימה קודם ד' שעות ובין איחרה לאחר ד' שעות יצא ומהיכן אנו למדין שיכול לפוטרה במיני תרגימא דתנן בסוכה אמר לו ר' אליעזר בכל יום אתה ממשיך כמה פרפריות לכבוד עצמך ועכשיו אי אתה יכול למשוך פרפרת אחת לכבוד קונך. הא למדת שאכילת פרפרת נקראת סעודה ויכול אדם לפטור עצמו משלש סעודות באכילת פרפרת ומיני תרגימא כן פי' הר"ר ישעיה זצ"ל. וגאון אחר הוכיח אותו מרישא דמתניתין ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לוכל בסוכה ותימה והלא אין שבעה בלא שבת והי' לו לומר ט"ו סעודות חייב לוכל בסוכה שהרי הוא חייב לוכל ג' סעודות בשבת אלא לפי שיכול לפטור את עצמו מג' סעודות במיני תרגימא לפיכך לא קא חשיב ליה **וכן מצאתי שהיה רבינו יצחק ב"ר יהודה ז"ל נוהג להשלים שלש סעודות במיני פירות. ואחי השני מורי ר' יהודה בר בנימין זצ"ל מקפיד במיני פירות של שבעת המיני.** ויש נוהגין בסעודת שחרית לפרוש מפה על השלחן ולהפסיק בברכת המזון ולחזור ולברך מיד המוציא ולהשלים סעודתו להפטר משלש סעודות ויש מגמגמין בדבר ועל דבר זה שאל הר"ר יעקב ממרויש זצ"ל בשאלות חלום נסתפקנו על המנהג שאנו נוהגין בשלש סעודות להפסיק בברכת המזון ולחזור מיד ולברך המוציא ולאכול ויש חכמים שאומרים שאינו יוצא ידי חובתו משלש סעודות אלא אם כן אוכל פעם אחת ערבית ופעם אחת שחרית ופעם אחת במנחה ועל זה שאלתי אם טוב המנהג שאנו נוהגין או הלכה כדברי המחמירין והשיבו לי **אשכילך ואורך דבר זה מתורת משה רבינו ע"ה למדנו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום וגו' מה הימים מחולקין זה מזה כך השעות של ג' סעודות צריכות להיות מחולקות זו מזו.** והר"ר אברהם ב"ר יוסף זצ"ל השיב לי מה ששאלת על פרישת מפה על השלחן וברכת המזון אם חשיבה הפסקה אם לאו איני יודע מי הכניסך לספק זה ומה יש להסתפק שלא תהא הפסקה הדבר פשוט אחרי שאדם מברך ברכת המזון הרי גמרה לה הסעודה ואם סועד עוד אחריה הרי היא נחשבת סעודה אחרת. וכך השיב הר"ר אביגדור כהן צדק זצ"ל למר יהודה אחי שני נר"ו דברכת המזון חשיבה הפסקה וזהו לשונו. כתבת על שלש סעודות שאנו מפסיקין בתוך הסעודה אי הוי הפסקה בפרישת מפה אי לא תשובה נראה דלא סגי בפרישת מפה דכיון דליפינן להו מתלתא היום דכתיבי בקרא בעינן שלש סעודות חלוקות לגמרי לכל הפחות בברכת המזון וכן ראיתי את אבא מרי ז"ל נוהג. גם מפליג קמעא בקריאת מזמור קטן כגון ה' רועי לא אחסר אבל פרישת מפה לא אשכחן בשום דוכתא דהויא הפסקה אלא להכירא בעלמא שהרי שבת קובעת לעצמה אבל הכא בעינן שתהא הפסקה חשובה שתהא עולה מן המנין של ג' סעודות דאע"ג דמקילין בהשלמת מיני תרגימא כמו לענין י"ד סעודות לר' אליעזר דאמר דחייב אדם לוכל בסוכה קודם חזרה דתניא אם השלים במיני תרגימא יצא אלמא חשיבה סעודה כדאיתא בפרק הישן מיהו בין מרובה בין מועטת הפסקה בעינן שתהא חלוקה ומופסקת מאותה שלפניה. באגדה. ר' עקיבה היה יושב ובוכה בשבת אמרו לו תלמידיו לי מדתנו רבינו וקראת לשבת עונג אמר להם זה עונג שלי יש מוכיחין מכאן שאדם שמזקת לו אכילה שאינו רגיל לאכול הרבה שפטור מג' סעודות דהיינו עונג שלו וכמעט שהוא אסור לאכול דהא קא מצער ליה מה דאכיל ואינו נראה לי דגרסינן בפרק הישן שאל אפוטרופוס של אגריפס המלך את ר' אליעזר כגון אני שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום מהו שאוכל סעודה אחת ואיפטר. אמר לו בכל יום אתה ממשיך כמה פרפריות לעצמך ועכשיו אי אתה ממשיך פרפרת אחת לכבוד קונך. הכא נמי יש לומר שאע"פ שמזקת לו האכילה צריך להמשיך סעודה אחת לכבוד קונו. ואם אינו יכול לאכול אכילה מרובה מפני שמזקת לו יאכל אכילה מועטת ולא יבטל מג' סעודות: **בכתובות בפרק אף על פי שאמרו בגמרא דהמשרה את אשתו מוכיח שהנשים חייבות בשלש סעודות. ותימה שהרי היא מצות עשה שהזמן גרמה וכל מצות עשה שהזמן גרמה נשים פטורות. ונראה בעיני שעל כולם הוא אומר אכלוהו היום וגו' ובין אנשים ובין נשים נתרבו באכילה זו:**

ספר הנייר כו. הלכות נטילת ידים וברכת המזון

יתחיל מיד תכף לנטילה וניגוב בסעודתו בלא היסח הדעת, וכן אם עמד בתוך סעודתו ויצא לדבר עם חבריו או לילך לבית הכנסת והניח מקצת חבריו אע"פ שאינו צריך לברך המוציא מ"מ צריך ליטול ידיו. וכן מצינו בלילי פסחים שהאגדה הוי היסח הדעת וחוזר ונטול. ואם חול הוא יתחיל בברכת המוציא. ואם שבת וי"ט הוא יתחיל מיד בקידוש על הכוס או על הפת במקום שאין יין, ואותה נטילה שנטל לפני קידוש סגי ומועלת לסעודה ג"כ כי כן פי' רשב"ם בערבי פסחים לפי שקידוש לא הוי אלא במקום סעודה, אבל הבדלה י"א שצריך לחזור וליטול. **בברכת המוציא של שבת וי"ט בוצע על שני ככרות דק"ל דלא ירד מן ב"ט, ולחם משנה צריך בסעודת י"ט ושבת בלילה וביום, אך במנחה בשבת לא נהגו ב' ככרות, והטעם כי מן העומר עשו ב' סעודות בע"ש נשאר אחר אכילה שחרית אחת לצורך הלילה ושנים לצורך השבת, וכשפורס בשחרית אחד לא נשאר כ"א אחת לצורך המנחה, ועוד כי אותה סעודה יוצא במיני תרגימא, מיימו"ן.**

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן תעג

השיב ר"ת למהר" משה מפונטיזא דנשים חייבות בג' סעודות אף על גב דהו"ל מצות עשה שהזמן גרמה דאף הן היו באותו הנס [דמן] דלחם משנה האכילין וכן חייבות לבצוע על ב' ככרות ועוד² [דעשה דרבנן שוה בכל ואין נראה] דהא נשים פטורות מק"ש אף על גב דאית בהו עול מלכות שמים לא מחייבי' להו מדרבנן כדאמ' פ' מי שמתו (כ' ע"ב) ואף על גב דאיכא מאן דאית ליה דק"ש דרבנן. וטעם ראשון שפ"י שאף הן היו באותו הנס לא ידענא אי א"ש דנהי דליכא לאקשויי מהא דקאמר התם נשים חייבות בקידוש היום ד"ת לא מפיק ליה אלא מזכור ושומר דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה אבל מהאי טעמא לא [כי] לא קשי' דאותו הנס לא שייך לקידוש אבל מ"מ לא שייך טעמא שאף הן היו אלא היכא דהמצוה באה על הנס שאירע לישראל שהיו בסכנה ונמלטו דומי' דמגילה ובד' כוסות ובנר חנוכה.

1 מרדכי פ' כל כתבי רמז שצ"ז בקיצור ומרדכי מגילה רמז תש"פ כת"י מינכען סי' נ' ועיין ב"י או"ח סי' רצ"א. ועיין לקמן סי' תרמ"ב.
2 בנדפס ועוד דעשה צרכים שוה בכל דהא נשים וזה אין לו הבנה וצ"ל כמו שהגהתי.

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן תרמב

כבר נשאל לר"ת אם נשים חייבות בג' סעודות בשבת והשיב דודאי חייבות שאף הן היו בירידת המן וע"י כך נתקנו שלש סעודות. עיין בס"י תע"ג.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיז עמוד ב

חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלימות בשבת שנאמר לקטו לחם משנה. **כלומר זכר למן שהיה כפול, וכיון דכן הוא הדין ליום טוב, חוץ מלילי פסח דאתאי לחם עוני וגרעתא לחדא כדאיתא בפרק שלשה שאכלו (ברכות ל"ט ב').**
רבי זירא בצע אכולה שירותיה. פרש"י ז"ל שהיה בוצע חתיכה גדולה כדי כל אכילתו, **ולא נהירא, חדא דאין זה מענין שמועתינו דאיירי בבציעה על שתי ככרות, ותו דהא לא מחזי כרעבתנותא אלא עין יפה** וכדאמרין התם (ברכות מ"ו א') בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה, ותו דלישנא דאכולה שירותיה דגרסינן בנוסחי עתיקי לא דייק שפיר להאי פירושא, אלא דאפשר שהוא ז"ל גורס בצע לכוליה שירותיה כדאיתא במקצת נוסחי, לפיכך פירשו שהיה בוצע [על] כל הככרות שהיו נתונות בשולחן, **ומשום דאמרין דרב כהנא הוה נקיט תרתי ובצע חדא קאמר הכא דר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה, ולא דבצע להו אלא דנקיט לכולהו ובצע חדא מינייהו,** והיינו דקאמר דהא מחזי רעבתן, ומהדרין דכיון דשאר יומי לא עביד והשתא עביד לא מחזי רעבתן אלא כעין יפה וכמראה ריבוי הטובה.
כד מקלע להו ככר דעירובא שרו עלה אמרי כיון דאתעבידא ביה חדא מצוה נעביד מצוה אחרית. והוא הדין לככר שכבר בצעו עליו בסעודה אחת שמצוה לבצוע עליו בסעודה שניה אם הוא עדיין שלם, וכן כל כיוצא בזה.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קיז עמוד ב

רבי זירא בצע אכולה שירותיה. פירש רש"י חתיכה גדולה שיש בה די לכולה שירותיה, וכן פירש גם בברכות (לט:), ואינו מחזור בעיני דהא אינו ענין שמועתינו, ועוד דאדרבה כל שהוא מרבה בחתיכה הוי עין יפה וכדאמרין התם (ברכות מ"ו א'). בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה והיכי קרי ליה הכא רעבתנותא, **אלא נראה לי דבצע על כל הככרות קאמר ומשום דקאמרין דנקט תרתי ובצע חדא קאמר הכא דר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה והיינו דקאמר דמיחזי כרעבתנותא.**

שו"ת הרשב"א חלק ז סימן תקל

דיני שלש סעודות. חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת אחת בערב שבת ואחת בשחרית והאחרת אחר המנחה שכן כתיב אכולהו היום וכו'. **מן יומא הדין אנא ידע דבר ישראל חייב למיכל תלתא זמנין בשבתא חדא ברמשא וחדא בצפרא וחדא בערביתא אי נמי לאפסוקי בין מיכלא למיכלא.** ואמרו ז"ל כל המקיים שלש סעודות ניצול משלשה פורעניות דכתיב בכל חד מנייהו יום יומו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. **והר"מ ז"ל היה רגיל לבצוע בסעודה שלישית בשתי לחמים וכן על כולם ויש אומרים שאם לא יוכל על שתי ככרות שדי לו באחת שלם שכך מוכח במכילתא שביום ששי היה יורד להם המן משנה שני העומר לאחד ומכל עומר עשו שני לחמים הרי לשני עמרים ארבעה לחמים אם כן לא היו פורסין על שני לחמי' שלמי' כי אם בערב שבת ובשחרית ובמנחה נשאר אחת שלימה שהרי היו אוכלין מהם ביום הששי ואינו צריך לבצוע בשתייהן כי אם באחת** ויש נוהגין לבצוע מהתחתונה ולא מהעליונה ואנו נהגנו לבצוע מהעליונה. **ורבא דבצע אכולה שירותא פירש הר" שמעון משום דלחם משנה קא דריש שתהא אפילו הבציעה פי שנים משאר ימות החול.** וכתב בתנחומא כל מילי דשבת כפול שני כבשים מזמור שיר. לחם משנה. זכור ושומר. ונראה שהמנהג על זה להדליק שתי נרות וכך כתב הרא"ש ז"ל ואין ראוי להפסיק סעודת שחרית כדי לעשות שתי סעודות ליפטר מדין שלש סעודות אלא סעודה שלישית עד לאחר מנחה אלא אם כן בערבי פסחים וכן נמי כתב הר"מ במז"ל וביאר עוד שמי שמצטער לאכול כביצה פטור משלש סעודות. **וכתב הרא"ש ז"ל ורבו הדעת מהחכמים איך יעשה המוציא והטוב והנכון לעשות כרב הונא דנקיט תרתי ובצע בחדא פירוש דנקט לזכר לחם משנה ובצע חדא זכר שהאחד לבו ביום והשני מתקיים למחר ולא הבאיש ורמה לא היתה בו:**

רא"ש מסכת פסחים פרק י

...הלכך בפסח מברכין על אחת ופרוסה **אבל בשאר ימים טובים בצעין אתרתי ריפתא שלימתא** דאמר רבי אבא (ברכות דף לט ב שבת קיז ב) **חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת מ"ט לקטו לחם משנה כתיב ומפרשי רבנן דבימים טובים בעינן על שתי ככרות כמו בשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא נחית מן בשבת אלא הוה נחית בע"ש זוגי זוגי ובימים טובים נמי לא נחית אלא הוה נחית בעי"ט כמו דהוה נחית בע"ש הלכך בעינן ביום טוב למיבצע על תרתי ריפתא שלימתא כדבעי' בשבתא ואתא לחם עוני וגרעה לחדא ואוקמא אפרוסה הלכך בעינן למיבצע אחדא ופלאגא וכי מבצע מנח לה לפרוסה בגווה דשלימתא ובוצע דאמר רב פפא (שם) הכל מודים בפסח שמינח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מ"ט לחם עוני כתיב ביה. ויש מביאין ראייה לדבריו מדקתני במתניתין הביאו לפניו מצה אלמא דליכא אלא חדא מצה שלימה. ולא נראה דמאי שנא פסח לענין לחם משנה משאר כל הימים טובים שלא יבצע (אלא) על שתי ככרות שלימים דהא דדרשינן לחם עוני לפרוסה היינו אותו לחם שיוצא בו ידי אכילת מצה אבל המוציא פשיטא דעל שלימים בעינן כשאר ימים טובים תדע דאם אין לו לחם עוני כי אם כזית ויאכל אותה באחרונה ויברך המוציא על מצה עשירה פשיטא דתרתי שלימות בעינן. וה"ה נמי אם יש לו לחם עוני לאוכלו בתחלה למה לא יברך המוציא על השלימה הלכך נהגו העם לעשות שלש מצות.**

שו"ת הרא"ש כלל כב סימן ד

ועל ששאלת, בסעודה שלישיית, אם יכול לעשותה מיד אחר סעודת שחרית, שיפסיק בסעודה ויברך. אני ראיתי את רבותי נוהגין וכן אני נוהג אחריהם. כשנמשכה סעודת שחרית עד שבע שעות, שכבר הגיע זמן המנחה, שמפסיקין סעודתן ומברכין ברכת המזון ונוטלין ידיהם ומברכין המוציא; דאל"כ, כיון שנמשכה כל כך זמן הסעודה, לא היו יכולין לאכול סעודה שלישיית אלא באכילה גסה. אבל קודם זמן המנחה אין לאכול סעודה שלישיית. וכן מוכח בכמה דוכתין, שאין סעודה שלישיית אלא בזמן המנחה. דתניא בפרק כל כתבי הקדש (ק"ח): מדיחים כלים בשבת לאותה שבת; כיצד: קערות שאכל בהן ערבית, מדיחין לאכול בהן שחרית, שחרית, מדיחין לאכול בהן במנחה; מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח. ותנן נמי התם: מצילין מזון שלש סעודות; כיצד: נפלה דליקה בליל שבת, מצילין מזון שלש סעודות, בשחרית, מזון שתי סעודות, במנחה, מצילין מזון סעודה אחת. וכן יש מביאין ראייה מההיא דפסחים בפ"ק (יג): י"ד שחל להיות בשבת, מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות; ואם היה יכול לאכול סעודה שלישיית קודם חצות, היה לו לשייר מזון שלש סעודות. ואין נראה לי ראייה; משום דאפילו יפסיק סעודתו בבקר ויחלוק סעודתו לשתיים, מכל מקום די לו בכדי סעודה א', תרתי כריסי לית ליה, ובמזון סעודה א' יספיק לו, בין יאכלוה בהפסק בין שלא בהפסק. וכשהוא מפסיק מן המנחה בסעודתו ומברך ברכת המוציא, אין כאן משום מרבה ברכות שלא לצורך, כיון שהוא מפסיק מפני כבוד השבת, לקיים סעודה שלישיית. ודוגמא לדבר: היה יושב ואוכל וקדש עליו היום, שמפסיק ומברך [ברכת המזון, למאן דאית ליה דמקדש וחוזר ואוכל ה"נ מסיח דעתו] בברכת המזון וקובע לו סעודה שלישיית.

שו"ת הרא"ש כלל יד סימן ה

...וכתב הרי"ף ז"ל, שדי בשתי מצות, ובוצע האחת לשתיים ושומר חצי* לאפיקומן, ועל החצי האחר יברך ברכת המוציא ועל אכילת מצה, ומן השלימה יעשה כריכה. ואף על גב דבשאר ימים טובים בעינן שתי ככרות שלמות לחם משנה, כמו בשבת, שהרי גם ביום טוב לא ירד המן ולקטו מערב יום טוב לחם משנה, כמו בערב שבת. הכא אתא לחם עוני וגרעתא לחדא ואוקמה אפרוסה; הילכך בצעין אחדא ופלאגא, מינח פרוסה תחת שלמה ובוצע. ואין נראה לרבינו יצחק, דמאי שנא פסח משאר ימים טובים, שלא יבצע על שתי ככרות שלימות? דהא דדרשינן לחם עוני לפרוסה, היינו אותו לחם שיוצא בו ידי אכילת מצה, אבל ברכת המוציא, פשיטא דעל שלימה בעינן כשאר י"ט. תדע, שאם אין לו לחם עוני אלא כזית ויאכלנו באחרונה, ויברך המוציא על מצה עשירה, פשיטא דתרתי שלימות בעינן; וה"ה אם יש לחם עוני לאכול בתחלה, למה לא יברך המוציא על שלימה? הילכך צריך לעשות ג' מצות מחטה שמורה...

ספר כלבו סימן כד

...ובשבת וביום טוב בוצע על שתי ככרות שלמות דכתיב (שמות טז, כב) לחם משנה והוא קרא יתירא דמדכתב רחמנא שני העומר לאחד לא אצטרך למימר לחם משנה אלא ודאי לאשמועין דחייב לבצוע על שתי ככרות שלמות הוא דאתא, ויש נוהגין לבצוע התחתון לא העליון, ואנו נוהגים לבצוע העליון, ורב דבצע אכולא שירותיה פירש ה"ר שמואל ב"ר דוד ז"ל משום דקא דריש שתהא הבציעה פי שנים משאר ימות החול, ובתנחומא מצאתי כל מילי דשבת כפול, שני כבשים, מזמור שיר ליום השבת, לחם משנה, זכור ושומר, ונראה שהמנהג על זה להדליק שני נרות, כל זה מחבור ה"ר אשר מספר המנהגות.

ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף מג עמוד ב

בצע אכוליה שירותיה. פרוסה גדולה שדי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת היה עושה דנראה כמחבב סעודת שבת ולהתחזק ולאכול הרבה כך פרש"י ז"ל והקשה הרשב"א ז"ל דאי הכי הכי אמרינן דמיתחזי כרעבתנותא דאדרבה כי האי גוונא עין יפה מיקרי וכדאמרינן התם [ברכות דף מו א] בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ועוד שאין זה מענין שמועתנו לפיכך פי' דבצע על כל הככרות קאמר ומשום דקאמרינן דנקיט תרתי ובצע חדא קאמר דר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה ומש"ה קאמר דמחזי כרעבתנותא:

וכתב ר"ת ז"ל דנשים חייבות בג' סעודות וכן נמי לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפינן [ברכות כ:]: מזכור ושומר את שישנו בשמירה ישנו בזכירה ובכלל זה הוי כל חיובי שבת:

ספר אבודרהם דיני שלש סעודות

אמרין בשבת בפרק כל כתבי הקדש (ק"ז. ב') שחייב אדם לקיים ג' סעודות בשבת ודריש לה מקרא שנאמר (שמות טז, כה) כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה. ובשכר המצוה הזאת אמרין התם כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצל משלש פורעניות: מחבלו של משיח וממלחמת גוג ומגוג ומדינה של גיהנם. ובכל אחד מאלו השלשה פורעניות הזכיר יום: חבלו של משיח לפני בא יום ה' (מלאכי ג' כג) מלחמת גוג ומגוג והיה ביום בא גוג (יחזקאל לח, יח) דינה של גיהנם הנה יום בא בוער כתנור (מלאכי ג, יט) ועוד אמרין התם א"ר יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות בשבת. וכבר כתבנו בהקדמת הספר הזה שאומר ר"ת שהנשים חייבות בג' סעודות וכן חייבות לבצוע על שתי ככרות ושם פירשנו הטעם.

וכתב הר"ם במז"ל שגם ביום טוב צריך לעשות ג' סעודות. והרא"ש לא היה נוהג כן. וצריך להיות זמניהם חלוקים האחד בליל שבת והשני בשחרית והשלישי במנחה... וכתב הר"ם במז"ל שצריך לקבוע כל אחד משלש סעודות האלו על היין. והרא"ש לא היה מברך על היין קודם משום דאיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זימנא אף ביום נמי סגי בחד זימנא. וכתב הרמב"ם ז"ל שצריך לבצוע על שתי ככרות גם בסעודה שלישית וכן כתב הרא"ש וכתב עוד הרא"ש שאף כל שעה שמבקש לסעוד חייב בלחם משנה ואף על פי שאינו מחויב אלא בשלש סעודות.

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רעד

ובצוע על ב' ככרות דכתיב לקטו לחם משנה ואמר רב אשי חזינא לרב כהנא דנקיט תרתי ובצוע חדא פי' אוחז שתיים בידו ובצוע מהאחת ומצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה מפני שנראה כמחבב סעודת שבת שחפץ לאכול בה הרבה ולא מיחזי כרעבתנותא כיון שאינו עושה כן בחול ואם המסובים שנים או רבים טועם הבצוע תחלה ואח"כ יטעמו הם ואם יש לפני כל אחד ואחד ככרו והוא לחם משנה יכולין לטעום אף על פי שלא טעם הוא. ודין הזכרת שבת בברה"מ ודין חזרתו אם שכח כתבתי למעלה בברה"מ של חול וסעודה זו ושל שחרית אי אפשר לעשותה בלא פת אפילו למ"ד סעודה שלישית יכול לעשותה בלא פת אלו כיון שהם עיקר סעודת שבת אי אפשר להם בלא פת.

בית יוסף אורח חיים סימן רעד

ב] ובצוע על שתי ככרות וכו' עד כיון שאינו עושה כן בחול. פרק כל כתבי (ק"ז): ופרק כיצד מברכין (ברכות לט): רבי זירא בצע אכולה שירותא אמר ליה רבינא לרב אשי והא מתחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד הכי והאידינא קא עביד לא מתחזי כרעבתנותא ופירש רש"י אכולה שירותא. פרוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה. והרשב"א כתב בפרק כיצד מברכין (ד"ה ר' זירא) שאינו מחזור בעיניו פירוש זה אלא הכי פירושו בצע על כל הככרות המונחים לפניו לאכול וכן פירש רבינו האי ז"ל אי מברך אינש בשבת אתרתי ובצוע חדא כרב כהנא שפיר דמי ואי בצע לתרווייהו אפילו לכולא שירותיה כרבי זירא שפיר דמי ע"כ, ורבינו כתב כפירוש רש"י וגם הרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות ברכות (ה"ג וה"ד) כדברי רש"י, והר"ן כתב בפרק כל כתבי (מג: ד"ה אמר) שני הפירושים:

ב"ח אורח חיים סימן רעד

ב ומצוה לבצוע פרוסה גדולה וכו'. בפרק כל כתבי (סוף דף ק"ז) ובפרק כיצד מברכין (דף לט ע"ב) רבי זירא בצע אכולה שירותא פירש רש"י פרוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה והרשב"א פירש בצע על כל הככרות המונחים לפניו לאכול וכן פירש רבינו האי, וכך ראוי לנהוג כשני הפירושים לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה וגם לבצוע שתי הככרות של לחם משנה לחתיכות שיאכלו כל המסובין מהם ועל כל פנים יהא נוהג כן בסעודת בוקר דכבוד יום קודם לכבוד לילה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעד

סעיף א

בוצע על (א) שתי [א] ככרות (ב) (שלימות), שאוחז שתייהן (ג) בידו (ד) <א> ובצוע (ה) א התחתונה. הגה: ודוקא בלילי שבת (ד"ע), אבל ביום השבת או בלילי יום טוב בוצע על העליונה (כל בו והגהות מיימוני פ"ח מהלכות חמץ ומצה), והטעם הוא על דרך הקבלה.

סעיף ב

ב מצוה לבצוע בשבת (ו) <ב> פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה (וע"ל סי' קס"ז).

סעיף ד

(ט) סעודה זו ושל [ג] שחרית אי אפשר לעשותה בלא פת.

ביאור הגר"א אורח חיים סימן רעד

סעיף א

על שתי כו'. עמ"א והעיקר כמ"ש רש"ל ושל"ה לחתוך שניהם כפי' הרשב"א ורה"ג אכולה שירותא דלפירוש רש"י קשה מאד מאי מחזי כרעבתנותא גם הלשון אכולה שירותא דחוק וע' ב"ח:

שערי תשובה סימן רעד ס"ק [א]

[א] ככרות - ... וכתב במח"ב שהנוהגים ע"פ האר"י מסדרין על השלחן י"ב ככרות קטנות לכל סעודה ששה ע"ג ששה כמין שני סגול ולוקחים ב' האמצעים ובוצעין מאחד ובא"ר כתב בשם השל"ה בשחרית ח' כו' וליתא ואף מי שאינו יודע הכוונות אם רוצה ליישר מעשיו באופן שנוהגים מארי דרזין ולבו לשמים שיהא חשוב לפני ה' כאילו כיון הא מעלייתא היא

וכמש"ל סי' כ"ה ע"ש ועיין באגרות הרמ"ז שאף ביום טוב שחל בשבת יש לסדר הי"ב לחמים שגם לחם הפנים היו מסדרין ביום טוב שחל בשבת, וכתב שאין לבטל הסדר בכל יום טוב שעושין ג' סעודות לאפוקי שבת ור"ה או ע"פ שחל בשבת כו' ע"ש ולא ידעתי מקום למה דמשמע מדבריו שאין מקיימין ג' סעודות בשבת ור"ה, וגם לא ידעתי לתלות סידור י"ב לחמים בג' סעודות וצ"ע:

משנה ברורה סימן רעד

(א) שתי ככרות - זכר למן דכתיב לקטו לחם משנה [א] וגם ביום טוב צריך לבצוע על שתי ככרות. וגם הנשים [ב] מחויבות בלחם משנה שהיו ג"כ בנס המן. ואם יוצא בלחם משנה בפת הבאה בכיסנין עיין לעיל בסימן קס"ח ס"ז שם במ"ב ובה"ל:

(ב) שלמות - ועוגה שנשרפה קצת ועדיין לא נחתך ממנה יש אומרים דיוצאין בו לענין לחם משנה עיין בש"ת [ג] אם אין לו פת שלמה אינו מעכב ויכול לקדש אפילו על כזית פת ונכון לנהוג שזה שבוצע יכוין לפטור בברכת המוציא כל המסובין וגם יאמר להמסובין שיכוונו לצאת בברכתו כדי שכולם יצאו בלחם משנה וכשמוציא אחרים יאמר ברשות רבותי אף על פי שהוא הבעה"ב או הגדול והוא מדרך ענה:

(ג) ב"ד - בשעת המוציא:

(ד) ובוצע וכו' - שהרי לא נאמר לחם משנה אלא בלקיטה. ורש"ל ושל"ה נהגו לחתוך שניהם כפירוש הרשב"א וכן הסכים הגר"א ואם מקפיד על ההוצאה עושה ג' חלות גדולות וג' קטנות ובכל סעודה בוצע אחת גדולה ואחת קטנה והעולם נוהגין כהשו"ע. כתב הפמ"ג אם אין לו בשבת פת ישראל כ"א פת א"י מותר לאכול ממנו ועי"ש עוד:

(ה) התחתונה - הב"ח תמה דאין מעבירין על המצות והט"ז תיקן זה ונהג להניח התחתון קרוב אליו יותר מן העליון ונמצא שפוגע תחלה בתחתונה [ד] או לוקחין העליונה בשעת ברכת המוציא ומניחין אותה למטה ובוצעין עליה. ועיין לעיל בסימן קס"ז ס"א בהג"ה שלא יחתוך בככר עד אחר הברכה כדי שיהיו הככרות שלמות ע"ש [ה] והמדקדקים רגילים לרשום בסכין קודם ברכה:

(ו) פרוסה גדולה - ולא מחזי כרעבתן כיון שאינו עושה כן בחול ודאי כונתו שחביב עליו המצה ורוצה לאכול הרבה:

(ז) לטעום וכו' - היינו אף על פי שנתן הבוצע לפני כל אחד ואחד את חלקו וכנ"ל בסימן קס"ז סעיף ט"ו עי"ש:

(ח) לחם משנה - ר"ל ואז אף על פי שהוא מוציאם בברכתו יכולים לטעום קודם לו אבל אם אין לפני כ"א לחם משנה [ו] אף על פי שכל אחד ככרו שיאכל ממנו הוא לפניו כולם צריכים לסמוך על הבוצע שיש לפניו לחם משנה ואינם רשאים לטעום קודם לו:

(ט) סעודה זו וכו' - ר"ל אפילו לדעת המקילין לקמן בסימן רצ"א ס"ה לענין סעודה שלישית שאין צריך לעשותה דוקא בפת [ז] באלו שתי סעודות מודו כו"ע דהם עיקר כבוד השבת [ח] אם יש לו אונס שאינו יכול לקיים סעודת ערבית ידחה הסעודה עד למחר שיאכל ג' סעודות ביום ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כזית מחמשת המינים או שישתה רביעית יין כמ"ש בסימן רע"ג:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצא

...ור"ת הנהיג שלא לאכול בשבת בין מנחה לערבית משום דאיתא במדרש כל השותה מים בשבת בין השמשות כאילו גזל המתים וע"כ הנהיג לעשות סעודה שלישית קודם המנחה והרמב"ם ז"ל כתב הולך לבה"מ וקורא עד המנחה ומתפלל מנחה ואח"כ קובע סעודה ונראה דהכי עדיף טפי^ד דכיון שהגיע זמן המנחה אסור לאכול עד שיתפלל וכתב הרמב"ם ז"ל שגם בסעודה שלישית קובע על היין ובוצע על שתי ככרות וא"א הרא"ש ז"ל לא היה מברך על היין קודם משום דאיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זימנא אף ביום נמי בחד זימנא אבל היה בוצע על ב' ככרות ואיתא בירושלמי במכילתא דבסעודה שלישית צריך לפחות ככר אחד שלם משום דביום ו' ירד לכל אחד שני עומרים ומכל עומר עשו שתי ככרות הרי ד' לשני עומרים אכל אחד בע"ש ואחד בלילה שבת ואחד בבקר הרי נשאר לו אחד שלם לסעודה שלישית וי"א שיכול להשלים סעודה שלישית במיני תרגימא פירוש מאכל העשוי מחמשת מיני דגן כדאמרין גבי סוכה לרבי אליעזר שצריך י"ד סעודות בסוכה ואם השלים במיני תרגימא יצא ור"י היה אומר כיון דילפינן ג' סעודות מג"פ היום דכתיבי גבי מן צריך לעשותה בפת:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצא

סעיף ד

(יח) ט <ג> א"צ לקדש בסעודה שלישית, אבל צריך לבצוע על שתי ככרות. הגה: ואם סועד הרבה פעמים בשבת צריך לכל סעודה ב' ככרות (אבודרהם מיימוני), * ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית (יט) <ד> פחות מככר אחד (כ) שלם (טור ומרדכי פ' כ"כ). ומזה פשט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בככר א' שלם, אבל יש להחמיר (כא) ליקח שנים.

סעיף ה

(כב) <ה> צריך לעשותה בפת; (כג) וי"א שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי (כד) מאחד י מחמשת מיני דגן; וי"א שיכול לעשותה בדברים שמלפתים בהם הפת כבשר ודגים, אבל לא בפירות; וי"א דאפילו בפירות יכול לעשותה. וסברא ראשונה עיקר, שצריך לעשותה בפת א"כ הוא שבע ביותר. הגה: או במקום שא"א לו לאכול פת, כגון בערב פסח שחל להיות בשבת (כה) שאסור לו לאכול פת לאחר מנחה כדלקמן בהלכות פסח (מהרי"ל ה"פ).

סעיף ו

* יא <ו> נשים (כו) חייבות בסעודה שלישית.

משנה ברורה סימן רצא

(יח) א"צ לקדש - דהיינו לברך על היין קודם הסעודה [ח] דאיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זימנא אף ביום כשתקנו חכמים לקדש סגי נמי בחד זימנא [ט] בבוקר אבל שתי ככרות צריך דכל הסעודות שאדם סועד ביום השבת שוות:

(יט) פחות מככר אחד - דביום ששי ירד המן לכל אחד שני עמרים ומכל עומר עשו ב' ככרות הרי ד' לב' עמרים אכל אחד בע"ש ואחד בליל שבת ואחד בבוקר הרי נשאר לו רק אחד שלם לסעודה ג':

(כ) שלם - ואם אין לו די בפרוסה שהיא כביצה וכנ"ל בס"א דאע"ג דמצות לחם משנה אין לו מצות סעודה מיהא קיים [אחרונים]:

(כא) ליקח שנים - וכן ראוי לנהוג לכתחלה כי הסברא הראשונה [י] היא העיקר. וטוב [יא] להדר לברך על היין תוך הסעודה [תיקוני שבת]. ואם אין לו לחם משנה לכל אחד מהמסובין נכון לנהוג שזה שבוצע יכוין לפטור בברכת המוציא כל המסובין וגם יאמר להמסובין שיכוונו שיצאו בברכתו כדי שכולם יצאו בלחם משנה [ח"א]:

(כב) צריך לעשותה בפת - כיון דילפינן ג' סעודות מג' פעמים היום דכתיבי גבי מן צריך לעשותה בפת. וגם מצוה לכתחלה להרבות במעדים כפי יכלתו [אחרונים]:

(כג) וי"א שיכול לעשות בכל וכו' - ולכו"ע למצוה מן המובחר בפת ושני ככרות וכנ"ל בס"ד אלא דפליגי לענין דיעבד אם יצא בזה [מב"ח]:

(כד) מאחד מחמשת וכו' - שמברכין עליהם בורא מיני מזונות וטעם דעה זו כיון דאין דרך לאכול סעודה ג' לתיאבון סגי בהכי וזהו ג"כ טעם שאר הדעות שמקילין בזה [תו"ש]:

(כה) שאסור לו וכו' - ע"כ יקיים [יב] אותה במיני טיגון שעושין ממצה כתושה או בבשר ודגים או פירות:

(כו) חייבות בסעודה שלישית - דלכל [יג] מילי דשבת איש ואשה שוין כמו שנתבאר בס"י רע"א ועוד שגם הם היו בנס של המן ועל כולם אמר אכלוהו היום דמזה נלמד חיוב ג' סעודות בשבת:

ביאור הלכה סימן רצא

* ולפחות לא יהיה לו פחות מככר א' שלם - ואם יש לו שלם וגם פרוסה פשוט דיבצע סעודה זו על הככר השלם והפרוסה יניח על סעודת מלוה מלכה דסעודה זו חשיבא הרבה יותר מסעודת מלוה מלכה אף שגם היא מצוה ויש אנשים שחושבין להיפך וטועין בזה:

* נשים חייבות וכו' - וגם חייבות במצות לחם משנה [ב"י]:

טור אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעה

מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה יש לו של שבת ואין לו לקנות של חנוכה ויין לקידוש היום יקנה נרות ולא יין א':

בית יוסף אורח חיים סימן תרעה

א מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת וכו'. כל סימן זה פשוט בפרק במה מדליקין (כג:). והטעם שמקדים נר שבת לנר חנוכה מפרש בגמרא משום שלום ביתו כלומר משום דאמרינן (כה:): ותזנח משלום נפשי (איכה ג יז) זו הדלקת נר שבת שבני ביתו מצטערים לישב בחושך. והטעם שמקדים נר חנוכה לקידוש היום משום פרסומי ניסא ואף על גב דקידוש היום דאורייתא (פסחים קו., ברכות כ:): ונר חנוכה דרבנן כיון דאפשר לקדושי בפת (פסחים קו:): אקדומי שמן לנר חנוכה עדיף:

ב"ח אורח חיים סימן תרעה

א מי שאין ידו משגת וכו'. מפרש בגמרא דנר שבת קודם לנר חנוכה משום שלום ביתו ונר חנוכה קודם ליין של קידוש משום פרסומי ניסא וכתב בית יוסף דאף על גב דקידוש היום דאורייתא ונר חנוכה דרבנן כיון דאפשר לקדושי בפת אקדומי שמן לנר חנוכה עדיף עכ"ל ולשון זה כתבו הר"ן (י א ד"ה אמר רבא) ומשמע דסבירא ליה דקידוש דאורייתא הוא על היין או על הפת ולא נהירא דקידוש דאורייתא אינו אלא בפה בלא בפת ובלא יין דזכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ח) זכרון דברים קאמר וכ"כ במדרכי בפרק מי שמתו (ברכות ס"י א) ובסמ"ג עשין סימן כ"ט (קטו ע"ג) ולפי זה אפילו אין לו לא יין ולא פת לקדש עליו נר חנוכה קדים דכיון דשניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס וכ"כ הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ד ה"ג) והא דכתב רבינו בסימן רצ"ו דנר חנוכה קודם ליין דהבדלה משום דאפשר לאבדולי בתפלה ולא קאמר משום דפרסומי ניסא עדיף כדקאמר הכא גבי קידוש דאף על פי דהבדלה דאורייתא כדאיתא במכילתא (יתרו פ"ח) זכרוהו מלפניו ושמרוהו מלאחריו וכמו שכתב הרמב"ם (הל' שבת פכ"ט ה"א) אין זה אלא להבדיל בפה כמו שצריך לקדש בפה מדאורייתא אבל להבדיל על היין אינו אלא מדברי סופרים לדברי הכל דלא עדיף מקידוש ויש ליישב דמ"ש רבינו דאפשר לאבדולי בתפלה רצה לומר דאפשר לאבדולי בהזכרה בפה בלא יין כגון בתפלה ולא דוקא תפלה קאמר אלא משום דקבעוהו בתפלה ועל הכוס נקט תפלה כלומר בלא כוס ועל דרך זה אפשר לומר דמה שכתבו הר"ן ובית יוסף דלא מידחיא קידוש דאורייתא דאפשר לקדושי אריפתא לאו דוקא אריפתא קאמר אלא ר"ל דאפשר לקדושי בהזכרה בפה בלא יין והוא הדין בלא ריפתא נמי ולא נקטו ריפתא אלא לפי שאם אין שם יין תקנהו אריפתא:

ט"ז אורח חיים סימן תרעח

(ב) (פמ"ג) יקנ' לנ"ח. - כ' הר"ן וב"י אף ע"ג דקידוש דאורייתא ונ"ח דרבנן כיון דאפשר לקדש על הפת שמן לנ"ח עדיף ע"כ **ולפי זה אם אין לו פת אז פת עדיף שצריך לקדש עליו מדאורייתא** אבל הרמב"ם כ' כאן דנ"ח וקידוש היום שניהם מד"ס ונ"ח עדיף מקידוש היום משום פרסום נס וא"כ אפי' אין לו פת נ"ח עדיף אבל נראה דלענין פת דכ"ע פת קודם דמ"ש בסי' רע"א דקידוש קודם לצרכי סעודה נרא' דהיינו שאר צרכי סעודה כגון תבשילין וקראוהו בגמ' בפרק ע"פ כבוד יום **אבל הפת דלחם משנה הוא קודם לין קידוש דהא לחם משנה לכ"ע דאורייתא** כדאמר ר' אבא בפ' כ"כ דכתיב לחם משנה **ושלש סעודות ג"כ דאורייתא ופת בעינן** כדאי' בסי' רע"ד וא"כ כ"ש שהיא קודם לנ"ח שאינו אלא מדרבנן כנ"ל:

אליה רבה סימן תרעח

ה לאקדושי בפת וכו'. קשה דבסי' רע"א סעיף י"ב מבואר דמן התורה א"צ כלום [ל]קידוש. ואפשר דלאו דוקא נקט והוא הדין כשאין לו פת יקנה נר חנוכה ומקדש בפה בלא פת, וכן פסק הב"ח. **ודעת הט"ז [ס"ק ב] דפת קודם לנר חנוכה, דלחם משנה ושלש סעודות דאורייתא, ועיין סי' קס"ז [א"ר] ס"ק כ"ח מזה:**

ברכי יוסף אורח חיים סימן תרעח

א. וליין לקדוש היום וכו'. הרב ב"ח והרב פר"ח כתבו דאפילו אין לו יין ופת נר חנוכה קודם, דקדוש על היין ועל הפת מדרבנן ונר חנוכה קודם משום פרסומי ניסא. והרב ט"ז (ס"ק ב) כתב דג' סעודות ולחם דאורייתא, וא"כ פת קודם לנר חנוכה. ונראה דהרב ב"ח ופר"ח ס"ל דחייב פת בשבת הוא דרבנן, ואף דכתב בסמ"ג עשין ז"ך דבעינן לחם, דבקרא דדריש מיניה ג' סעודות כתיב לחם, אפשר לומר דלאו מדאורייתא אלא אסמכתא. ומאי דאמרין פרק שלשה שאכלו דפ מ"ז דבשבת בעי למיכל ומשום הכי חוזר בברכת המזון, היינו דחייב מדרבנן. וק"ק על מהר"ם נ' חביב ביום תרועה סוף פרק ראוהו בית דין, שכתב דחייב פת בשבת מן התורה כמ"ש סימן קפ"ח (סע' ו), דהתם בסי' קפ"ח לא קאמר אלא דחייב לחזור ברכת המזון, דחייב לאכול פת, ודילמא מדרבנן. ושוב ראיתי להרב אליה רבה בסוף סי' קס"ז שכתב משם הרב תי"ט דדרשות לחם הם אסמכתא. ועמ"ש בענינתו לעיל בסימן ער"ב אות ח' ואות ט' בס"ד.

לבוש אורח חיים סימן קסז

סעיף יח

מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת המוציא להוציא האוכלים, כיון שאין חובה עליהם לאכול לא יאכלו ולא יברכו:

סעיף יט

ואפילו בשבת שחובה עליהם לאכול, מכל מקום אינה חובה מקרי, כיון שאינו מצוה בפירוש^(כה) על אכילת פת אינו מברך להם מי שאינו אוכל עמהם:

אליה רבה סימן קסז

כח בפירוש על פת וכו'. דדרשא דג' היום בסימן רצ"א סעיף (ד') [א'] אינה אלא אסמכתא, מלבושי יום טוב [ס"ק י]. הקשה עולת תמיד [ס"ק כד] אף דקידוש היום דאורייתא מ"מ על היין הוא מדרבנן כמו שכתבו תוס' ריש נזיר [ד ע"א ד"ה מאי]. ולי קשה יותר שכתב במטה משה סימן [ת]ל"ד ולבוש סימן רע"א סעיף ג' שכל עיקר קידוש ביום אינה אלא מדרבנן. גם צ"ע בפרק ג' דראש השנה [כט ע"ב] דנראה דאף במידי דמחויב מדרבנן יכול להוציא כמו במגילה והלל חוץ מדבר שאין חייב כלל. גם אפשר לפרש דברי תוס' דאף על היין מדרבנן, היינו דלא בעינן דוקא יין אבל על איזה דבר אכילה ושתייה מיהא בעינן, וא"כ מיושב נמי קושית עולת תמיד. מיהו מלבוש סימן רע"א סעיף י"ב לא משמע הכי. וכל זה לטעם הלבוש ומלבושי יום טוב, אבל מג"א [ס"ק מא] כתב טעמא אחרת דאכילת שבת ויו"ט אינה חובה על האדם אלא משום הנייתו דהא מצטער פטור לאכול, ולכך אם אינו יודע הברכה אמרין ג"כ לא ליתנהי, משא"כ במצה ויין קידוש שהם חובה על האדם, וחייב לצער עצמו לאכול הוי כברכת מצות ע"כ. וכן כתב הט"ז בסימן רע"ג [ס"ק ג]. וצ"ע דהכא [בס"ק יז] כתב [הט"ז] טעם אחר דאין שייך מצוה דגם בחול אוכל פת, משא"כ במצה ויין קידוש שיש עכשיו שינוי עי"ש. גם טעם זה דחוק מאד, אך קצת קשה נמי על טעם הא', דהא כשמתענה פטור נמי מקידוש היום. ועיין סימן תרע"ח (סי' קנ"ה) [א"ר ס"ק ה']. ונראה דהוא הדין בלייל ראשון של סוכות מוציא אחרים דאיתקש לט"ו דמצוה:

מגן אברהם סימן קפח

ט (פמ"ג) (מחה"ש) שאינו חייב לאכול פת - דיכול לאכול פירות ערסי' תי"ח אבל בשבת וי"ט חייב לאכול פת ומדסתם הרב"י ש"מ דס"ל דאפי' בכל הימים והלילות חייב לחזור דחייב לאכול ב' סעודות א' ביום וא' בלילה והא דאמרין בפסח רק לילה הראשון חובה היינו דבשאר הימים רשאי לאכול מצה עשירה וגם בסוכו' רשאי לאכול כזית פת ובסוכה אינו חייב עד יותר מכביצה כ"כ הר"ן פרק הישן ותרי"י פ' ג' שאכלו כתבו דבשבת וי"ט אין חייב דאורייתא אלא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה צריך פת ועסי' רע"ג ס"ה דלא משמע כן ועסי' קס"ח ס"ז מ"ש:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תריח

סעיף י

(כח) י חולה שאכל ביוה"כ ונתיישב דעתו בענין שיכול לברך, צריך להזכיר של יוה"כ בברכת המזון, (כט) < שאומר: יא יעלה ויבא, בבונה ירושלים.

מגן אברהם סימן תריח

י (פמ"ג) (מחה"ש) חולה שאכל - ובצוע על ב' ככרות [כ"ה] ול"נ שא"צ דלא תקנו כן ביה"כ ומכ"ש לחולה המסוכן שאין דעתו מיושבת וגם א"צ לקדש ובש"ל כ' בשם הר"א כ"ץ כיון שהיום גרם לו איסור רק שפקוח נפש גורם לו היתר והוא לדידי' כחול אין בו לא קידוש ולא על הכוס ולא הזכרה בב"ה ואפי' רצה להזכיר אינו מזכיר דלא אשכחן הזכרה בב"ה אלא במקום שיש מצוה באכילתו עכ"ל, וכנ"ל דהא אפילו בחנוכ' ופורים אמרי' בגמרא דאינו מחויב להזכיר מיהו אין להקל כיון שהטור מחמיר ועס"י ק"ח ועכ"פ א"צ לקדש דיש לחוש לברכה לבטלה:

מחצית השקל אורח חיים סימן תריח ס"ק י

(י) חולה כו'. דלא תקנו כן ביום הכיפורים. כיון דאינו אלא תקנות חכמים, ואינה חובה כל כך, וכמו שכתב מ"א סימן רנ"ד ס"ק כ"ג (דלא כט"ז סוף סימן (תרע"ז) [תרע"ח] דמשמע דסבירא ליה דהוי מן התורה) דאינה חובה כל כך, וא"כ ביום הכיפורים יש לומר דלא תקנו. ויש טעם לדבר, דהא טעם לחם משנה זכר למן, כדאייתא בשבת דף קי"ז ע"ב דכתיב [שמות טז, כב] לקטו לחם משנה. וביום הכיפורים, נהי דלא ירד בו מן, כמו שכתבו התוספות ריש ביצה [ב, ב ד"ה והיה], מכל מקום מסברא מערב יום הכיפורים לא ירד פי שנים כמו בערב שבת, כיון דלא הוצרכו מן ליום הכיפורים, דהא צריכים להתענות. ואפשר משום תינוקות וחולים נפל גם בערב יום הכיפורים לחם משנה, מכל מקום חכמים לא תקנו לחם משנה ליום הכיפורים, כיון דהאכילה ביום הכיפורים אינו אלא דרך מקרה:

מגן אברהם סימן רנד

...ומיהו אם אין לו כלל מה יאכל שרי כיון דאסור להתענות בשבת כמ"ש סי' רפ"ח ואם יש לו פת אחר מזון ג' סעודו' אסור להציל אף על גב דצריך לכל סעודה ככר שלם ולחם משנה מ"מ אינה חובה כ"כ ועס"י של"ד ס"א:

כפות תמרים מסכת סוכה דף לח עמוד ב

תוספות ד"ה מי שהיה עבד כו' משמע כו'. ...וראיתי להר"ן בפ' כל כתבי ז"ל וכתב ר"ת דנשים חייבות בג' סעודות וכן נמי לבצוע על ב' ככרות וכו' יע"ש והביא דבריו מן סי' רצ"א וק"ל דהך ילפוטא דשמור וזכור אמרוה בפ' מי שמתו לענין קידוש היום ומנ"ל למילף מהתם כל חיובי שבת וא"ת דהכי ס"ל להר"ן ז"ל דמקידוש היום ילפינן כל חיובי שבת ק' מ"ש בפרק ע"פ נשים חייבות בד' כוסות שאף הן כו' ול"ל הך טעמא ת"ל מהקשא דמצה דדרשינן כל שיחנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ובכלל זה הוה כל חיובי ליל פסח אלא ודאי אין למדין זו מזו ולכך אצטרך טעמא דאף הן כו' אך אכתי ק' אליבא דרשב"ם דפי' אף הן ר"ל שהנס נעשה ע"י א"כ תקשי ליה אמאי חייבות נשים בג' סעודות ואין לומר דרשב"ם יסבור דאין נשים חייבות דהא בס"פ אף על פי מוכח ממתני' דאשה חייבת בג' סעודות ואפשר דרשב"ם יסבור דהאמת דאין נשים חייבות בג"ס אלא דאם היא רוצה חייב בעלה לתת לה ג"ס דהא גדולה מזו אמרו שם דנותן לה סעודה לארחי ופרחי יע"ש:

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן א

לידידי האלוף הקצין רבי ליב בניאוואדיל.

על אודות בני ביתו ששכחו להזכיר של חג בברכת המזון וחזרו וברכו, וטען על זה המרומם ר' טעביל שו"ב ואמר שפעם אירע לו כן בבחרותי, בבית הרב דק"ב, והורה לו שלא לחזור ולברך.

יפה עשו במה שחזרו וברכו, ואין ספק שזה ר' טעביל שכח מרוב הימים עובדא היכי הוי, ומה שאירע לו היה בר"ח ולא בי"ט, וחילוק זה בין י"ט = יום טוב = לר"ח מבואר בפרק ג' שאכלו (דף מ"ט) ואין צריך לפנים.

ועכ"ז אלו נשאלתי אנכי על ככה, כמדומה הייתי מורה ובא, דכל מרבית ביתו אנשים יחזרו לברך, אבל לא הנשים והבנות.

וטעמא דידי משום דיש לי לדון דאשה מותרת להתענות בי"ט, דאיסור תענית בי"ט נראה שהוא מדין עונג, וכן הוא ברמב"ם, והרי מצות עונג הוא בכלל מצות עשה דעצרת תהיה לכם, דדרשינן מניה חציו לד' וחציו לכם, וא"כ לא תהא מצוה זו עדיפא מכל מ"ע שה"ז שג' נשים פטורות, ומה דאשה מחוייבת במצוה די"ט הוא רק בלא תעשה דלא תעשה כל מלאכה, אבל לא במצות עשה דיו"ט, וכמ"ש תוס' בקידושין (דף ל"ד ע"א ד"ה מעקה) ואף להר"ן שם דחייבות גם בעשה דיו"ט מ"מ זה רק בעשה דשבתית מלאכה משום דתמיד איתא גם לאו בהדי העשה, אבל בעשה דאין בה לאו פטורות ועי"ש, וכיון דאינה במצות תענוג מותרת להתענות, וממילא אם שכחה להזכיר של יום טוב בבהמ"ז א"צ לחזור ולברך, דהוי י"ט גבי דידהו כמו ר"ח לגבי דידן.

זולת בליל א' דפסח דמחוייבות במצוה מהקישא דכל שיחנו בבל תאכל חמץ, וכן בשבת אם שכחה לומר רצה, דכיון דמחוייבת במ"ע דקידוש מהקישא דזכור ושמור מחוייבת ג"כ בכל מ"ע דשבת. כמ"ש הר"ן פרק כל כתבי ז"ל שם: כתב ר"ת דנשים חייבות בג' סעודות וכן לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן, ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפינן מזכור ושמור את שיחנו בשמירה ישנו בזכירה, ובכלל זה הוי כל חיובי דשבת עכ"ל, וממילא מחוייבת ג"כ במצות עונג דשבת ואסורה להתענות, ע"כ צריכה לחזור ולברך כנלע"ד. /מהשמטות/ +וכיון דאינה במצות תענוג מותרת להתענות, לא מבעיא לדעת הראב"ד בהשנות רפ"א מחגיגה דקיי"ל כאביי דאשה בעלה משמחה, שעל הבעל

מוטל החיוב לשמחה אבל היא אינה בחיוב זה, והכ"מ והלח"מ שם כתבו דגם הרמב"ם ס"ל כן, אלא אף לדעת הלח"מ פ"ד ה' י"ד מהמע"ק בדעת הרמב"ם דהלכה כר"ז דהיא מחוייבה בשמחה, מ"מ היינו דאסורה בהספד ותענית, ולהיות לה שמחה בשתיית יין ובשר אבל מ"מ נראה דאינה מחוייבת באכילת פת דנראה דאכילת פת אינו מצד חיוב שמחה דהא בשבת ליכא חיוב שמחה אלא דנראה דמן כבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, והכיבוד ועונג עם שמחה תרי מילי נינהו, ע"י ברמב"ם פ"ו ה"ו מהל' יום טוב שכל ששם שמחה לכבוד שבת ולענגה כך כל ימים טובים, שנאמר לקדוש ד' מכוון וכל יום טוב נאמר בהם מקרא קודש ואח"כ בהלכה י"ז שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שארי יום טוב כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב להיות בהן שמח וטוב לב וכו', משמע דהם תרי מילי חיוב כיבוד ועונג וחיוב שמחה, ומה"ט בהל' ו"ו נקט ימים טובים, דמשמע ביום טוב ולא בחוה"מ, ובהלכה ז' בחיוב שמחה נקט ז' ימי פסח וח' ימי החג דגם חוה"מ בכללם, וא"כ נראה כיון דבשבת כל החיוב לאכול פת אינו מטעם שמחה אלא מטעם כיבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, [ואפשר מטעם כיון דברכו וקידשו ד' לשבת במן, דקראו הכתוב לחם קבעו חיוב לאכול סעודת לחם וכן ביום טוב כדכתבו דמה"ט צריך לקבוע ב' סעודות לחם] וא"כ י"ל דגם ביום טוב מדין שמחה הי' סגי בבשר ויין ובגדי צבעונים אלא דחיובי כמו בשבת וראה דהרי בחוה"מ אף דאיכא חיוב שמחה מ"מ אין חיוב לאכול פת כדקיי"ל בש"ע א"ח (סי' קפ"ח ס"ז) וכיון דאין אכילת פת תלוי בחיוב שמחה י"ל דאין נשים חייבות במצות אכילת פת ביום טוב דהוי מצוה שהז"ג, [ויש לעיין בדברי הרמב"ם הלכה כ"ו מיו"ט הנ"ל, וכל יום טוב נאמר בהם מקרא קודש מה"ט יהא החיוב ג"כ בחוה"מ דאיכא ג"כ מקרא קודש כמ"ש הרמב"ם (רפ"ז מהל' יום טוב) וי"ל] וא"כ הדרן לדינא דבשכחה להזכיר מעין יום טוב בבהמ"ז דא"צ לחזור ולברך, ומה"ט יש לעיין על דברי הלבוש א"ח (סי' תצ"ז) והמתענה בר"ה אסור לו לעשות מלאכה כגון לאפות ולבשל לאחרים אלא כל היום עוסק בתפילה ובתחנונים או ילמוד כל היום דכיון דאינו מקיים חציו לה' וחציו לכם צריך לקיים כולו לד' וי"א דאשה שיש לה בעל או היא משועבדת לאחר, דיכולה לאפות ולבשל, כיון דמשועבדת לכך עכ"ל, ולפי דברינו אין נשים בחיוב כולו לה' דהוי ז"ג, ונראה דאדרבא משם סייעתא לדידי דבפשוטו דברי הלבוש מוקשים דאטו מפני שהיא משועבדת לבעל או לאחר פקע ממנה חיוב המצוה, ולומר דמש"ה באמת לא תתענה ותקיים חציו לכם וחציו לד', זה אינו במשמע מלשון הלבוש, ולזה נראה דבאמת אין בחיוב המצוה זו כיון דהוי ז"ג אלא דמ"מ רוב נשי דידן מחמירין לעצמן וזהירות וזריזות לקיים רוב מ"ע שהז"ג, כגון שופר סוכה לולב וכן בקידוש יום טוב והוי כקבלו עליהו ולזה רוצים לקיים כולו לה', לזה כתב הלבוש כיון דמשועבדת לאחרים אין בכחן להחמיר על עצמן, בדבר שאינן מחוייבות מהדין להפקיע בזה זכות דאחרים. + עקיבא גינז מא"ש

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן מו

שלום וכ"ט לתלמידי האברך הותיק החרוץ מו"ה ליב נ"ו:

שאלתני ע"ד מי שנשברה לו עוגת של שבת לכמה שברים אי מותר לתופרו בכמה קיסמים לקיים לבצוע על שתי ככרות בשבת, וכבר הי' נגד עיניך סוגי' הש"ס עירובין שלהי פרק חלון [פ"א ע"א] ומש"כ ב"י וש"ע ומג"א סי' קס"ח סק"ד, אלא שנפל הספק אי איכא לחלק בין שנפרס פרוסה א' או כמה פרוסות וצריך כמה תפירות.

דע כי הלכה זו מהלכות עמומות היא, הנה גוף הדין לולי שאמרה הרוקח סי' שכ"ט ע"ש היה מקום לפקפק דתפירות קיסם אינו מועיל אלא בעירוב דתו ליכא משום דרכי שלום אבל לעשותו לחם שלם אין לנו, אלא שכל חכם צבי סס"ב דמדתן במתני' דעירובין ככר שלם ש"מ זה נקרא ג"כ שלם וממילא יוצא בו ידי לחם משנה ג"כ אף על גב דלא שוו בטעמא עם עירוב, ודפח"ח, אלא שעדיין צלע"ג מתוספתא שפסקה הרמב"ם והראב"ד פ"ו מטומאת אוכלים הלכה י"ב וכן אתרוג שנפרס ותחבו בכוש או בקיסם אינו חיבור, והתם ליכא למימר משום ידיע תפרי' אבל בלא ידיע תפרי' הוה חיבור, ז"א דהא מפרש הטעם משום דאין חיבורי אדם חיבור ועיין גם מ"ש בהלכות טומאת מת פ"ד הלכה ה', ומ"ש בהל' טומאת אוכלים שם לחלק בין הכשר דלא הוה חיבור ולטומאה הוה חיבור ע"ש בכ"מ, אם כן פשיטא קשה מנ"ל למילף לחם משנה לקולא מעירובין וטומאה נילף לחומרא מהכשר:

וראיתי בתשו' שבסוף ס' מנחת יעקב סי' ש"כ¹ דהא דבעינן ב' ככרות שלימים אינו מדין תורה אלא אסמכתא דהרי לחם משנה דבקרא אפשר לומר חדא ופלגא כדאמרינן ריש ברכות אשמורה ופלגא נמי אשמורת קרי לי' יע"ש, ולפ"ז י"ל דמדחזי' לי' לענין דרבנן קרי לי' מתני' דעירובין ככר שלם א"כ ה"ה ללחם משנה דהוה נמי דרבנן להנ"ל, **אבל דבריו צ"ע**, בשלמא אי הוה קאי אקרא דכתיב לחם יומים הוה דומיא דאשמורת חדא ופלגא, אבל הש"ס [בר' ל"ט ע"ב] קאי אקרא לחם משנה דמפרש בי' שני העומר לאחד היתכן לומר שני העומר חדא ופלגא. האמת כי כבר מאז אמרתי בחי' תורה דמשו"ה רצו ללקוט אי לאו דא"ל משה אכלוהו היום משום דסעודת שבת בעי שיעורא רבה משום רווחא לבסומי שכיחא כדאיתא בעירובין פ"ב ע"ב, **וא"כ כשלקטו ערב שבת שני העומר ובליל שבת אכלו יותר לא נשאר די ב' סעודות ליום ורצו לצאת ללקוט, ומ"מ החזירום מרע"ה כי נתברך בשבת במעים, ועתה מצאתי כן בתוס' על התורה [שמות ט"ז - כ"ב ע"ש], וא"כ שפיר לא הוה לחם משנה אלא חדא ופלגא, אלא שאלו דברי דרשות של אגדה הם ואין לסמוך עליהם לדינא וע"כ צ"ע:**

...הנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי פרעסבורג מש"ק י"ד שבט קפ"ו לפ"ק: משה"ק סופר מפפד"מ

מה ששאלת אודות המנהג בבית חותני זקנך הגאון מוהר"י זצ"ל בהתאחר אחד מהמסובין בש"ק או ביום טוב נותנים לו שתי חתיכות ללחם משנה, והקשו החברים דזה לא חשיב לחם משנה והביאו ראיה מהרא"ש שהצריך בליל פסח שלמים לבד הבצועה ודחה אותם על נכון דהא הצריך הרא"ש שלמים אינו אלא מצוה מן המובחר לברך על השלם כמו בחול בא', ומהא לא אירא, אך מה ששאל עוד דא"כ מי שיש לו א' שלם ראוי יותר לבצע על שני פרוסות לקיים לחם משנה ולא כן מתבאר דעת רמ"א (סי' רצ"א) דז"ל ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מכך אחד שלם, ותו יש להקשות מתוס' ברכות (ל"ט) ד"ה והלכתא דז"ל התוס' ומיהו בשבת נכון להחמיר ולברך קודם שיחתוך שלא לבצוע קודם שתכלה הברכה שאז לא יהיה לו לחם משנה. הרי מבואר בהגהת רמ"א בשו"ע (סי' קס"ד ס"א) דבשבת לא יחתוך עד אחר הברכה כדי שיהיו הככרות שלמות. והנה באמת יש להביא ראיה מדעת הרי"ף ז"ל להיפך דאי איתא דבצועות לא מקרי לחם משנה, היאך יוצא בפסח ידי לחם משנה לדעתו דלא מצריך אלא שתי מצות וחדא הלא היא פרוסה. ואף על גב דמלשון הרי"ף ז"ל שכתב דאתא לחם עוני וגרעא לפלגא דחדא הלכך בצעין על חדא ופלגא משמע דהטעם דהאי קרא מפיק מהאי קרא. ודמי להא דאיתא בסוכה (דף ו' ב') אתי הלכתא וגורעת לחדא משמע דאי לאו האי קרא דלחם עוני צריך שלמים דוקא, אבל ודאי לא דמי דאי לחם משמע שלם דוקא, ורק בפסח אתי קרא לאפוקי דלא בעינן בי' לחם משנה מנ"ל דבעינן בי' לחם משנה כלל נימא דסגי בפרוסה חדא כיון דאף בחדא שלמה וחדא פרוסה נמי לא מתקיים לחם משנה, וא"כ חדא שלימתא מה"ת למיתי, ותו הא לחם עוני אינו אלא בחדא פרוסה, אלא ע"כ דלא לאפוקי ממש אתי אלא ללמדנו דבפסח בעינן דלהוי חדא פרוסה דוקא וכוונת הרי"ף שכתב וגרע כו' שגרע ממה שראוי להיות שלמים משום מצוה דבפסח בעינן דוקא חדא פרוסה אבל באמת גם בפסח בעינן נמי לחם משנה ואדרבה מפסח יש להוכיח על כל השנה דפרוסה מיקרי לחם בדיעבד וכדאיתא במנחות (ד'): פשיטא לי קומץ מכלי שע"ג קרקע שכן מצינו בסילוק בזיכין כו' ואף על גב דהתם א"א בע"א מכ"מ מדלא מצינו מפורש להיפך דלא מקרי קמיצה בכה"ג יש ללמוד שפיר מהכא ה"נ כיון דלא מצינו בפירוש דלא מיקרי לחם משנה בפרוסה יש לנו ללמוד מפסח דבעינן ג"כ לחם משנה ומ"מ סגי בפרוסה. וממילא מהרא"ש ז"ל נמי יש להוכיח ג"כ דבפרוסה נמי בדיעבד יוצאים משום לחם משנה דהא ודאי מודה הרא"ש ז"ל דאי ליכא אלא שתי מצות, דיבצנע/דיבצע/ האחת ויברך על חדא ופלגא, ואי איתא הא סוף סוף לא הוי לחם משנה, ולמה לי תרתי כלל ליסגי בחדא, אלא ודאי מודה הרא"ש ז"ל דבדיעבד מיקרי ל"מ ורק דסובר דיש לקיים המצוה ל"מ כראוי על שתי שלמות לכתחלה אבל אי ליכא אלא שתי מצות מחויב לבצוע על שתיים משום ל"מ. ותו יש להביא ראיה מחלה דכתיב בה לחם, ופרוסות ג"כ מתחייב בחלה, ואין כונתו שאם אפה שיעור חלה, וכבר נתחייב דלא מיפטר אחר שנתפרס כיון שכבר נתחייב, אבל בהא דקיי"ל דהסל מצרף לחלה ודאי אפילו אין בסל אלא פרוסות מכ"מ מתחייב והחייב מתהוה בעת הצירוף ונימא מלחם הארץ דוקא כתיב אלא ודאי פרוסה ג"כ בכלל לחם ושפיר מתחייב וזה פשוט. אבל קשה מהא דאיתא במנחות (דף יב' ב') בלחם הפנים שאם נפרסה א' מהן פסולות משום חסר עיין שם ואיך מיקרי חסר במה שנפרסה הלא לא נאבד מהלחם כלל רק שנפרסה ולדידן מ"מ לחם מיקרי. אך מלחה"פ לק"מ דהתם י"ב חלות בעינן בצמצום וכל חלה משני עשרונים ואם נפרס א' מהם פסול ממ"נ אם נצרף שתי הפרוסות והחלות דליחשב פרוסה כשלמה הוויין שלשה עשר ואי לא נצרף הוויין חסר משיעור חלה ולחשוב השתיים כחדא זה אי אפשר ולכך פסולות. אבל הא קשיא לי בלחמי תודה דתניא שם (דף מו) דאם נפרס אחד מהן פסול מזה הטעם, והתם אין שיעור חלות מעכב כדאיתא בנדה (דף ו') חלות אין אלא למצוה וא"כ יצרף שתי הפרוסות ולחם מיקרי מ"מ אלא מוכח מהכא דפרוסה לא נקרא לחם:

לכן נלע"ד לחלק בכה"ג דהעיקר תלוי איך בא הלחם לפנינו, אם בא הלחם לפנינו שלם או אפילו פרוס אם נפרס ונקטן מכמותה מיקרי חסר אף על גב דאם מתחלה הי' בא לפנינו לחם קטן כזה היה קרוי לחם שפיר אבל כיון שנפרס לא מקרי לחם אבל אם בא פרוס לפנינו ולא נשתנה מכמות שהיה מיקרי לחם שפיר. ובהכי מתיישב הכל, דלהכי בלחמי תודה כיון שבשעה שנאפה לשם תודה הי' שלם מיקרי אח"כ חסר בפריסתו ולא זה הלחם שבא לפנינו וה"נ אם בא לפנינו בשעה שרוצה לאכול לחם שלם והוא יפרסנו לשנים אינו לחם משנה דבכה"ג אינו מיקרי לחם דכבר חסר לחמו, ולהכי שפיר כתב הרמ"א דלכתחלה יראה לו על סעודה שלישית לחם אחד שלם ולא מהני אם יפרס לשנים כיון שבא לפנינו שלם אם יפרס לא מהני מידי דחסר מיקרי אבל אם בא לפנינו פרוס מיקרי שפיר לחם ולמה זה הדבר דומה להא דאיתא בבב"ק (ע"ח) מי שגנב ומכר חוץ מא' ממאה שבו לא מיקרי ומכרו כולו ותניא התם דהגונב את המקוטעות כו' חייב דמ"מ שור מקרי אלא שאם גנב כולו וחסר אבר אחד ממכירתו לא מיקרי ומכרו כולו אלמא דשם שור קאי נמי אחסר רק אם החסיר ממנו אז לא נקרא כולו, ה"נ שם לחם מיקרי גם פרוסה, אך אם נפחת מכמות שהיה אז לא נקרא שם לחם ולא עוד אלא אפילו בא לפנינו פרוסה גדולה א"א לבצעו לשנים, דכבר נחסר לחמו ודמי לגונב קיטעת ברגל א' ומכרו חוץ מרגל השני דג"כ פטור ומש"ה שפיר כתבו התוס' בברכות שם דבשבת נכון להחמיר ולברך קודם שיחתוך שלא יבצע קודם שתכלה הברכה כיון דהלחם בא לפנינו שלם ואם יבצע קודם תו לא מקרי לחם וכמו שבארנו אבל מי שאין לו לחם שלם שפיר מצי לבצוע על ב' פרוסות לקיים לחם משנה וזה ודאי המביא לפנינו יש לדקדק להביא שתי פרוסות ולא שיפרוס המברך לעצמו. וכן כד דייקת בסעודת ח"ז צ"ל לא פרס הרב לפנינו אלא מאשר מצא שתי פרוסות נתן לו ובכה"ג שפיר מיקרי לחם לקיים בהם לחם משנה, ועפי"ז ניחא מה שמחצים המצה לפני ההגדה דוקא כדי שלא יהא בא לפנינו לאכול בשלמות וכשיפרוס לא יקיים לחם משנה לכך מחצים לפני ההגדה ואח"כ כשבא לאכול נמצא שהיא פרוסה ואפילו להרא"ש ז"ל דמצריך ג' מצות עכ"פ הלא יש נ"מ למי שאין לו אלא שתיים. ומפני זה תיקנו לחצות המצה תמיד קודם ההגדה:

הנני אביך נפתלי צבי יהודא ברלין.

ערוך השולחן אורח חיים הלכות שבת סימן רעד

סעיף א

גרסינן בשבת [ק"י"ז:] אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב [שמות טז, כב] לחם משנה כלומר במן כתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד והך לחם משנה מיותר דה"ל לכתוב לקטו שני העומר לאחד ואין זה אלא כפל דברים ולזה דרשינן שזהו עניין בפ"ע וה"פ דהלחם של סעודות שבת תהיה משנה ובמכילתא [בשלח פרשה ד'] איתא ג"כ לחם משנה ר' יהושע אומר לחם כפול ע"ש ונראה שזהו דין תורה ולא אסמכתא בעלמא דבאמת הך לחם משנה מיותר לגמרי כמ"ש:

סעיף ב

ואמרינן שם אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב דמשמע אחיזה אבל בציעה לא כתיב משנה [רש"י ד"ה לקטו] ר' זירא בציע לכולי שירותיה פרוסה גדולה ודי לו בה לאותה סעודה ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה [שם] והרשב"א גורס אכוליה שירותא כלומר שחתך השני חלות וכ"כ רב האי גאון וז"ל אי מברך אינש בשבת אתרתי ובצע חדא כרב כהנא שפיר דמי ואי בצע לתרווייהו כר"ז שפיר דמי עכ"ל אמנם הטור והש"ע לא הביאו זה כלל והביאו רק דברי רב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא ומצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה כפירש"י ע"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג [הל' ג'] מברכות ובפ"ל [הל' ט'] משבת ע"ש ופירש ג"כ כפירש"י ונראה משום דלא ניחא להו לעשות מחלוקת בין רב כהנא לר"ז ועוד דהא רב כהנא מדייק מקרא דרק לקטו שנים ולא חתיכה שנים כמ"ש ועוד דבכלבו הביא מכילתא בלשון זה בערב שבת ירד להם המן בשני עומרים ומעומר עשו שני לחמים אחד מהן ע"ש בבוקר והשני בליל שבת והשלישי בבוקר והרביעי בסעודה שלישית עכ"ל [הובא בא"ר סק"א] ואמת שבמכילתא שלפנינו לא מצאתי זה מ"מ לפנייהם היה כתוב כן וא"כ ראייה ברורה כרב כהנא וכן נהגו רוב העולם [וכ"כ הגר"ז]:

סעיף ג

והמהרש"ל נהג בלילה לבצוע אחד וביום שני ככרות משום דכבוד יום קודם לכבוד לילה [ב"ח ומג"א] ועתה יש הרבה מדקדקים במדינת ליטא ורייסין וזמוט שנוהגין זה מכמה דורות ע"פ הגר"א לבצוע שתיים בכל סעודה ואיני מבין זה דנהי דהפירוש בר' זירא כהגאון והרשב"א מ"מ הא רב אשי ור"כ לא ס"ל כן והמה בתראי נגד ר"ז ואם נאמר דגם רב אשי ור"כ אין חולקים על ר"ז אלא דס"ל דגם באחד יצא ור"ז ס"ל דווקא בשנים מנ"ל לומר כן דהא משמע דווקא קאמרי נקט תרתי ובצע חדא מדיוקו של לקטו כפירש"י כמ"ש ועוד דאי מצוה מן המובחר כר' זירא למה לא עשה רב כהנא מצוה מן המובחר ועוד שהרי המכילתא אומרת שכן עשו אבותינו במדבר כמ"ש ולכן לדידי צע"ג בזה [והמקובלים נהגו ב"ב חלות כמו הלחם הפנים וכן הוא בפרע"ח שער השבת פ"ז וכתוב שם לנשק ידי אמו והביאו המג"א ר"ס זה]:

סעיף ד

גם נשים חייבות לבצוע על שתי ככרות [מרדכי] דכל מילי דשבת שוות נשים לאנשים ולכן המדקדקים נוהגים שהבעה"ב כשנטל ידיו אינו בוצע עד שיטלו כל המסובין את ידיהם ויושבין על השלחן ואז בוצע על לחם משנה וכולם יוצאין ידי חובתן בזה ואף במקומות שיש לפני כל אחד מהמסובין לחם משנה מ"מ הא לפני הנשים אין דרך ליתן לפנייהן לחם משנה ולכן צריך הבעה"ב להמתין עליהן וכך יש לנהוג כמ"ש שהלחם משנה יהיה רק לפני הבעה"ב והוא ימתין עד שכל המסובין ישבו על השלחן אנשים ונשים וזהו מצוה מן המובחר:

סעיף ה

וגם ביום טוב צריך לחם משנה כשבת דאיתא במכילתא בפ' המן שבת לא יהיה בו לרבות יום טוב שלא היה יורד בו המן [וערש"י ותוס' ריש ביצה] והלחמים צריכים להיות שלימים ולא חסירים דחסר אינו דרך כבוד ולכן אם נשכוהו עכברים אינו ראוי ללחם משנה ולעיל ריש ס' קס"ח נתבאר דאם אין לו לחם שלם ויש לו שני חצאי לחם יכול לחברם ע"י קיסם באופן שתראה מבחוץ כשלם ממש ויזהר שלא יקח דבר המוקצה לחברו ואף על גב דלדבר דצריך שלם מן התורה כגון אתרוג דוודאי אינו מועיל חיבור כזה דחיבורי אדם אינו חיבור כדתנן ספ"ב דאהלות מ"מ לגבי לחם משנה דשלם אינו מפורש בתורה דגם פרוסה מיקרי לחם מהני חיבור זה אבל אם חסר ממש אף מעט אינו שלם ויש מי שרוצה לומר דבחסרון כשיעור חלה לית לן בה כמו בעירוב בסי' שס"ו ואין זה דמיון דבשם הטעם משום איבה ע"ש אבל לא מיקרי שלם מיהו אם אין לו שלימים כלל יקח שני פרוסות דעכ"פ לחם משנה הוא אלא שאינו דרך כבוד [עש"ת ות"ש]:

סעיף ו

אוחז שתי הככרות בידו ואינו חתכם כלל קודם הברכה דבעינן שלימות כשעת הברכה אלא מרשים בסכיננו ומברך על שתייהם ובליל שבת בוצע על התחנותה ובליל יום טוב ויומו יום שבת בוצע על העליונה והטעם הוא על דרך הקבלה ויש מתרעמים על בציעת התחנותה הא אין מעבירין על המצות וכתב לבצוע תמיד על העליונה [ב"ח] ויש מי שכתב דלכן מקודם יניח התחנותה על העליונה ובשעת הברכה מניחה תחת העליונה [מג"א] ויש מי שכתב דהתחנותה יהיה קרובה אצלו יותר [ט"ז] וכן המנהג אך יש מי שאומר דאין מעבירין על המצות לא שייך אלא כשרוצה לעשות שתייהן ולא כשעושה רק אחת מהן [ת"ש] וכמ"ש התוס' ביומא [ל"ג. ד"ה אין מעבירין]:

סעיף ז

וכבר נתבאר שמצוה לבצוע בשבת פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה אך הנוהגים לבצוע על שני הככרות ביחד א"צ לנהוג כן דלדידהו אין הפירוש כן בגמ' כמו שנתבאר ואין המסובין רשאים לטעום מפרוסת המוציא עד שיטעום הבוצע אמנם אם יש לפני כל אחד לחם משנה יכולים לטעום אף על פי שעדיין לא טעם הבוצע כיון שאין נזקקין ללחמו ויש חיוב על כל אחד מישראל בין איש בין אשה לאכול שלש סעודות בשבת אחת בלילה ושתיים ביום ורמז לנו משה רבינו בתורתו הקדושה [שמות טז, כה] ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לד' היום לא תמצאוהו בשדה וכתבי תלתא היום וסעודת לילה ושל שחרית וודאי צריך פת ובסעודה שלישית יש דעות אמנם גם שם העיקר בפת ויתבאר בסי' רצ"א ואם ע"י סיבה לא אכל בלילה יאכל ג' סעודות ביום אבל לכתחלה החיוב לאכול בלילה דלא כיש מי שסובר דבלילה אין חיוב כלל וכל סעודות שבת הוא ביותר מכביצה פת כדי שלא תהא אכילת עראי אמנם אם אינו יכול לאכול רק כזית יצא ועל זה אמרו בשבת [ק"ט]: לעולם יסדר אדם שולחנו בע"ש אף על פי שא"צ אלא לכזית וזהו מדוחק אבל לכתחלה צריך יותר מכביצה [מג"א רצ"א סק"א ע"ש וזה שכתב כאן סק"ב שלא היה מקפיד על אכילת ליל שבת וכו' ע"ש זהו מפני האונס כמבואר בפס' שם ע"ש]:

בענין לחם משנה

שבת (ק"ז): אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה, ע"כ. ופירש"י ד"ה לבצוע, ברכת המוציא. ע"כ. ומוכח מרש"י דכל חיובא דלח"מ אינו לאכול את הלחם המשנה, אלא לברך ברכת המוציא על הלחם משנה, ואם אחר מוציא ה"בס בברכת המוציא על לחם משנה יוצאים כולם י"ח מבלי שיטעמו כלום מהלח"מ, דיוצאין ידי חובתן בברכת המוציא על הלח"מ. וכן הבין הגר"ח (ועיין באשל אברהם לשר"ע אור"ח שכתב כן ג"כ), וכמו שאחר מברך ברכת כה"ג על כוס של יין ומוציא בזה לאחרים י"ח קידוש על הכוס, כמ"כ יוצאים י"ח בציעה וברכת המוציא על הלח"מ, וכמבאר מדברי רש"י הג"ל, דבציעה היינו הברכה.

ועיין ברמב"ם פ"ח מחמץ ומצה ה"ו, וז"ל, ואח"כ מברך עט"י ולוקח שני וקיקין, חולק א' מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר יו"ט, משום שנא' לחם עוני, מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה, ע"כ. כלומר, דהדין דלחם עוני מחדש לנו שאינו מברך ברכת המוציא על שתי ככרות כשאר שו"י"ט.

וצ"ע, דהלא ברכת המוציא אינו אלא מדרבנן, ומה שייד לומר שהפסוק דלחם עוני בא להפקיע, מדין זה דרבנן. ומתבאר מדבריו, דאע"ג דחובת ברכת המוציא אינו אלא מד"ס, מ"מ יש חלות ענין של מעשה בציעה מדאורייתא אף קודם שחייבוהו חכמים בברה"ג, ובה הפסוק דלחם עוני וחידש לנו שד"י לא יהי' נוהג בליל פסח בשעה שמברך המוציא על המצה. אלא דלפ"י צ"ע, דא"כ למה לן אפילו חד שלם, ומדוע בעינן חד פרוס וחד שלם. ועיין בתשו' משיב דבר (ח"א) שנחקשה בזה, ות"י דלא פקע הדין דלח"מ לגמרי בליל פסח, ולפיכך בעינן חד ומחצה, עיי"ש.

וטפי נראה לומר דהדין דלחם עוני מפקיע לגמרי חיובא דלח"מ, אך הדין דשלם היא הלכה בברכת המוציא אפילו בימות החול, דצריך לבצוע על השלם, דלהלכות בציעת הפח בעינן שלם, ועיין בגמ' ברכות (י"ט): דגם בתרומות יש דין דהפרשה מפרי שלם. ודינא דלחם עוני רק מפקיע אלו הדינים השייכים לשבתות ויו"ט, דחג זה של פסח שונה משאר החגים, וטעון לחם עוני. אבל מאי דקפדינן לברך ברכת המוציא על השלם הוא אחד מהדינים דכל התורה כולה ונוהג הוא בכל השנה כולה, וקרא דלחם עוני לא חל על ההלכות של כל השנה כולה, ומשו"ה הוא דבעינן חד שלם לקיים הדין של שלם דה"ל בציעת הפח.

בענין דעשה שבתך חול

שבת (ק"ח). מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי, מזון כ"ד סעודות לא יטול מן הקופה, הא מני וע"ק היא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ויש להסתפק אם דין זה דעשה שבתך חול הוא רק במצות כיבוד ועונג שבת, או"י שדין זה נוהג אף לגבי שאר מצוות התורה, שאין צריך להצטרך לבריות בכדי לאפשר לו לקיים מצוות. ועיין בחי' הר"ן (שם) שהקשה מדין ארבע כוסות, שחייב העני לחזור על הפתחים, והמתבאר מקושיטו שהוא טובר שדבר זה נוהג בכל המצוות כולן, ושאינו ד' כוסות מטעם פרסומי ניסא. אך עיין ברש"י ד"ה אלא וז"ל, ולא יטול על אחרים כבוד שבתותיו, ומשמע דס"ל דדין זה מיוחד הוא דוקא לשבת. ועיין רמב"ם פ"ל מהל' שבת ה"ו שכתב, דלא עשה אלא שלק וכיו"ב משום כבוד השבת, ומשמע דס"ל שדין זה מיוחד הוא דוקא לגבי מצות כבוד שבת, שאינו נכלל ב"כבוד" מה שהאדם מחזר על הפתחים, ואינו מחוייב לחזור על הפתחים לכבוד השבת, והוא סחירה לחיוב כבודו של שבת.

אלא דצ"ע, דמשמע דלולא האי טעמא דעשה שבתך חול הי' מחוייב האדם לחזור על הפתחים בשביל מצות עונג שבת, והרי קיי"ל באור"ח (סי' תרנ"ו) דאינו חייב לבזבז יותר מחומש מממונו בעד שום מצוה, וא"כ קשה, למה הי' חייב לחזור על הפתחים. ויותר קשה, דבהרמב"ם מבואר דבשביל שלק אחד מחוייב הוא באמת לחזור על הפתחים, ולמה עדיף עונג שבת ממצות הפילין.

ואולי י"ל דכיון דענין מצות עונג הוא באכילה, ובין כה וכה הלא הוא מחזר על הפתחים בשביל מאכלו, ממילא י"ל שחלה עליו החיוב לחזור גם בשביל עונג שבת, אי לאו הטעם דעשה שבתך חול. (ועיין ביאור הלכה סי' תרנ"ו שהניח ד"ז בצ"ע. הערת הכותב.)

בענין שלש סעודות

שבת (ק"ז): מחלוקת ר' חידקא ות"ק אי יש חיוב ג' סעודות או ד' סעודות. ונראה לדייק בלשון המשנה, שלא קראו להם בשם סעודת לילה ויום, אלא סעודת שחרית ומנחה. וברמב"ם פ"ל משבת ה"ט כתב, חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת אדת ערבית, ואחת שחרית ואחת במנחה. ונראה לומר דהנה בירושלמי למס' שבת פ"א ה"ג הובאה מחל' ר' אלעזר ור"י אי יו"ט חייב בחציו לד' וחציו לכס, או כולו לד' או כולו לכס [שבפסחים סח:], אף לענין שבת. ועיין רמב"ם (פ"ל הל' שבת ה"י) שמבאר היאך לחלק את היום בין תורה ותפילה ואכילה, והוא עפ"י הירושלמי הנ"ל. ונראה לומר בזה, דגדר החיוב דג' סעודות הוא מטעם חציו לכס, והחיוב הג' התפילות הוא מכת חציו לד', ומח"ט הוא דנקראו הסעודות בשם סעודת ערבית שחרית, ומנחה, שהם כנגד ג' תפילות אלו לזמנים אלו, ור' חידקא ס"ל דגם תפילת מוסף מחיוב כסעודה. [וכעין זה ע"י בבאורי מהר"ל על אגדות הש"ס. הערת הכותב.]

בענין חיוב כיבוד ביה"כ

שבת (ק"ט). אמר ריש גלותא לר' המנונא מאי דכתיב לקדוש ד' מכובר, א"ל זה יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתייה, אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה, ע"כ. ופרש"י, דמדכתיב וקראת לשבת עונג, מכלל דלקדוש ה' לאו אשבת קאי. אך עיין בר"ם פ"ו מהל' יו"ט ה"טז, וז"ל, כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' מכובר, וכל ימים טובים נאמר נהן מקרא קדוש, ע"כ. הרי יש מחלוקת בין רש"י להרמב"ם אי החיוב של לקדוש ד' מכובר קאי רק על יוה"כ או גם על שו"י"ט, ולרש"י יש מצות וכבדהו בשבת, אבל לא מצות ולקדוש ד' מכובר, שדבר זה אינו נוהג אלא ביה"כ בלבד. ועיין במאירי כאן שכי, וז"ל, ימים טובים אף הם ראוי לענגם ולכבדם במאכלים ולהדרם במלבושים, ויום הכפורים עולה על כולם במצות הדור המלבושים וכבדים ובגדים מצויינים, דרך העדה אמרו ולקדוש ד' מכובר זה יום הכפורים וכו'. עכ"ל. ומבואר מדברי המאירי שאף שנוהג חיוב כיבוד בין בשו"י"ט ובין ביה"כ, מ"מ יש חיוב מיוחד לכבד את יוה"כ שהוא קדוש ד', וה"א מחייב מיוחד בכיבוד ועולה על כולן.

והנה עיין בשו"ע אור"ח (סי' תר"י ס"ב), וז"ל, יש מי שאומר שיכרך על הדלקת נר יום כפורים, עכ"ל. ותמוה, דהרי הרמב"ם הביא מצות הדלקת נר שבת במצות עונג שבת (בפ"ה ה"א מהל' שבת) ומביא עוד הפעם (בפ"ל שמה ח"ה) בהל' כיבוד שבת, אבל את הברכה הזכיר הר"ם רק בקשר למצות עונג שבת, ולא בהל' כיבוד שבת, עיי"ש היטב. וא"כ, אם כל המחייב של אמירת הברכה בהדלקת הנרות הוא החיוב עונג, וביוה"כ דרי אין מצות עונג נוהגת, א"כ מה שייך לברך ברכת להדליק בנר דיוה"כ, מאחר שאין נוהגת בו אלא מצות כיבוד. ולפ"ד שיש חיוב כיבוד מיוחד ליוה"כ שהוא קדוש ה', י"ל דהנרות של יוה"כ הם עיקר מעשה הכיבוד, וכמו שהביא הטור בהל' יוה"כ ממש"כ כס' ישע"י באורים כבוד את ה', וק"ל רזוהו המחייב בברכה, ודבר זה הוא רק ביה"כ, שיש בו חיוב מיוחד של כיבוד היום.

ועיין גמ' כריתות (ז). דבלא קראו מקרא קדוש יש ס"ד לומר דיוה"כ לא מכפר, ופי' שמה נתוס' דלא לבש כסות נקיה, וסד"א דיוה"כ לא יכפר. ומוכח משם דבלי כיבוד יוה"כ חסר בעיקר קיומו של המקרא קדוש של היום, שהוא צ"ל יום מכובר, ובלי הכיבוד חסר בעיקר חלותו של היום. ומנהג קידום בקצת קהילות הוא שלא להזכיר את שמו של היום אלא לקרותו "היום הקדוש" או "היום הנורא", ונראה ג"כ שזה בנוי על החיוב המיוחד של כיבוד היום, ומכאן קרא דקדוש ד' מכובר.

תשובות והנהגות כרך א סימן רנט

שאלה: היאך יוצאין במצות לחם משנה בברכת המוציא

נהגו כמה אנשים כשמאחרים ולא שמעו ברכת המוציא ואין עוד 2 שלמות, ממהרים ליקח לעצמם את שתי הככרות דבעה"ב ומברכים גם הם המוציא ומוסרים לו לבצוע עבורם, אבל קבלה בידינו שהגר"א זצ"ל הזהיר אוכלי שלחנו שיוצאין חובת לחם משנה רק כשבעה"ב שבוצע מוציאם גם בברכת המוציא, וביאור הדברים שמצות לחם משנה היא אף על הבציעה, וכדאיתא בשבת קיט: נקיט תרתי ובצעי חדא עי"ש, וכן בברכות מ ב, והבציעה היא מעיקר המצוה, ולכן לא סגי במה שמברך לבד על לח"מ, דבעינן שהבציעה תהא מלחם משנה, ובפרט לשי' הגר"א דאף הבציעה צריך על שתי חלות, וא"כ לא מצינו שיכולין להוציא בבציעה לחוד דהרי זה מצוה שבגופו, רק כל שמוציאו בברכה ממילא מוציאו אף בבציעה שהבציעה מתייחסת לברכה, אך אם הוא בירך לבדו לא תתיחס אליו בציעת חברו. וכן בספר "תורת חיים" (א"ח רי"ג ס"ק ח') מביא שאכל אצל המהר"ם שיק, וגם הוא ציוה לו כן, ואמר שכך שמע כשאכל אצל רבו ה"ח"תם סופר" זצ"ל, וע"פ שני עדים כאלו יקום דבר. (ועיין בא"ח רע"ד בשם א"א שיוצא אף שמברך ברכת הנהנין לעצמו וצ"ע טובא).

לכן הוריתי לא לצאת בבציעה אלא כשיוצאים מדבוצע גם ברכת המוציא, ואף שיש כמה אדמורי"ם שלא נהגו להקפיד בכך בבני ביתם, אין לנו אלא להחמיר כגאונים אלו, וכן משמע בש"ע הגרש"ז זצ"ל (רע"ד ס"ד) כאן שאין יוצאין אלא ע"י ברכת המוציא, ואם איחר ולא שמע ברכת המוציא נראה שיברך על שני פרוסות שבה לפניו כשהם פרוסות שלדעת המשיב דבר (ח"א סימן כ"א) מועיל לחלם משנה, ויש לסמוך ע"ז לענין דיעבד, וכן בעה"ש כתב שבדיעבד יעשה על שתי פרוסות כדי שלא לבטל הלחם משנה, אך לכתחלה וודאי יש ליזהר בשלימות דוקא, ועיקר המצוה ד"לחם משנה" הברכה עם בציעה, וכן נראה שצריך לסמוך השתי ככרות יחד בברכה וגם בבציעה כשחותך, וגם להסמך הבציעה להברכה ולא כאותם שכל אחד מברך בפ"ע ויש הפסק עי"ז בין הברכה לבציעה, שצריך לברך ולבצוע על שתי ככרות יחד ולחתוך אחד מהם או שניהם כפי המנהג. (עיין לעיל סימן רנ"ח).

וכעת בא לידי חוברת מסורה (כסלו תשנ"א) ומביא בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שיוצאין לח"מ כששומעין ויוצאין מהבוצע המוציא אף שאינו אוכל מבציעתו, ומדמה לקידוש היום שיוצאין בשמיעת בורא פרי הגפן אף שלא טעמו כולם (ודלא כגריז"ס זצ"ל שהחמיר בקידוש היום שישמעו ויטעמו דוקא) אבל במ"ב קס"ז (ס"ק פ"ג) מפורש שיוצאין כששומעין המוציא מהבוצע וטועמים מאותו לחם דוקא וע"ש בשעה"ץ שכן מבואר בש"ע הגר"ז (רע"ד).

ועיין בהגדה של פסח "מועדים וזמנים" שהו"ל שנדחקנו היאך מקיימין לחם משנה למסובין בליל פסח, ולשיטת הגר"ח הנ"ל רק הבצוע אוכל שני זיתים, והם שומעים ממנו המוציא ומספיק, ואוכלים הפרוסה ויצאו חובתן, אבל במעשה רב החדש שהו"ל הבאנו דעת הגר"א שצריך לבצוע שתי הככרות דוקא לצאת חובת לחם משנה וכרשב"א, ומדברי הגר"א בביאורו לזוה"ק ח"ג (רמ"ה) ובליקוטים נראה שצריך לבצוע בכביצה שזהו שיעור שביעה, ומפרש י"ב חלות אינו בכל סעודה רק בכל סעודה בוצע שנים ויש כאן ארבעה חצאין ובג' סעודות שפיר יש י"ב כדברי הקדוש האריז"ל, ובצוע היינו לאכול והבצוע אוכל מכל אחד שיעור כביצה, ולא נתבאר אם זהו מעיקר דין לחם משנה או מסוד ה'.